

vel pro culpa cauenda, vel pro virtute seruanda, vel pro gratia multiplicanda, vel pro gloria Dei manifestanda, vel pro damnatione malorum hic temporaliter inchoanda, & post hanc vitam æternaliter continuanda. Primo modo pœna ab alio inflicta, potest esse pro culpa puniendi. vt post hanc vitam non puniatur. & ad hoc possumus adaptare illud, quod habetur de Maria, Num. qñ locuta est contra Moysen, quòd pœna est sibi inflicta a Deo, & apparuit leprosa. Possumus ergo dicere hoc fuisse pro culpa sua puniendi, vt in hac vita puniretur, non in alia. Secundo hoc potest esse non solum pro culpa puniendi, sed cauēda, & ad hoc possumus adaptare egestatem, & famem inflictas filio prodigo, qui fame compulsus ad patrem reuersus est. quod factum est, vt culpam commissam pœnitendo doleret, & cautus effectus a culpa se in posterum præseruaret. Tertio potest hoc fieri ad virtutem præseruandā, quod possumus adaptare ad Apostolum Paulū, de quo habetur 2. ad Cor. quòd ne magnitudo reuelationum extolleret eum: datus est sibi stimulus carnis, &c. rogans Deum non est exauditus, sed accepit diuinum responsum, quòd sufficiebat sibi gratia sua. Nam virtus in infirmitate perficitur. Propter quod ipse de seipso ibidem ait: Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus &c. Et hoc etiam possumus adaptare ad culpam vincendam, quia per virtutem vincitur culpa, & vitium. Quarto potest hoc contingere pro tentatione inferenda, & gratia multiplicanda, & hoc possumus adaptare ad Iob, vel ad Thobiam. Nam Iob tot sustinuit, vt multiplicaretur in eo gratia. Nam benedixit Deus nouissimis Iob magis, quàm principio eius, vt habetur Iob: Et Iob sic tentatus meruit audire a Deo, quòd illi amici sui, cum quibus afflictus disputabat, non sunt locuti rectum, ut ait Dominus: Sicut seruus meus Iob. Sic etiam de Thobia dicere possumus, qui audiuit ab Angelo: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te. Hoc possumus etiam adaptare ad culpam non solum vincendam, sed cum quadam claritate, & excellentia superanda. Quinto potest contingere ad gloriam Dei manifestandam: sicut dicitur Ioan. de Ceco nato. sed hoc etiam possumus ad culpam tollendam adaptare, quia miracula, quæ fecit Christus, facta fuerunt pro humana generatione redimenda, & pro culpa incredulitatis nostræ tollenda dicente Domino: Si mihi non creditis, operibus tamen credite. Sexto potest hoc contingere pro damnatione malorum hic temporaliter inchoanda, & post mortem æternaliter continuanda. Quod possumus adaptare ad Pharaonem, qui prius tot pœnis temporalibus oppressus, & postea per aquas maris virga Moyli percussus suffocatus æternaliter est damnatus. Habito, quomodo loqui debemus de pœna voluntariè sumpta, & de ea ab alio inflicta, quia ij duo modi pœnæ ad culpam debent referri, vel propriam; vel aliam. quia non fuisset, nec primo modo, nec secundo pœna: si nulla fuisset culpa, nec aliena,

A nec propria: de leui patere potest, quomodo loquendum sit de pœna, quæ est peccato annexa, vel ipsum concomitans. Est enim pœna peccato annexa, quia omnis inordinatus animus, secundum Augustinum, sibi ipsi pœna existit. est etiam pœna peccatum concomitans, quia peccatum sequens, ad quod trahit peccatum præcedens, potest dici pœna præcedentis. Ergo sic peccato annexa, & sic concomitans, quòd sit pro peccato, & culpa, nulli dubium esse potest.

D V B. L A T E R A L I S.

B *An peccatum, vel culpa sine pœna esse possit.*
Conclusio est negatiua.

Resolutionem vide superius.

C **V** L T E R I V S fortè dubitaret aliquis: cum habitum sit, quòd pœna semper respicit culpam. Vtrum culpam semper concomitetur pœna. De his enim duobus proponetur quæstio: Vtrum possit esse pœna sine culpa, quæ quæstio est iam soluta: & vtrum possit esse culpa sine pœna, quæ nunc intendimus soluere. Distinguemus ergo tripliciter de culpa: Primo ergo distinguemus culpam per naturalem, & personalem. Secundo per venialem, & mortalem. Tertio per auertentem, & conuertentem. Est ergo culpa naturalis, quam quis per originem naturalem contrahit: & est culpa personalis, quam quis omitendo, vel committendo incurrit. Quælibet enim talis culpa punitur sua pœna, nisi ei subueniatur per ordinata remedia, quia culpa originalis punitur pœna damni, culpa omissionis, vel commissionis pœna damni, & sensus.

Sed dices non esse dubium, quòd culpa commissionis punitur vtraque pœna, damni, & sensus. quia culpa commissionis auertit ab incommutabili bono: Propter quod debetur sibi pœna damni. Et conuertit ad commutabile: vnde debetur sibi pœna sensus. sed culpa omissionis, quia, vt supra diximus, potest fieri sine aliquo actu, etiam voluntatis, quia nihil actu cogitando, & per consequens nihil actu volendo potest quis peccare peccato omissionis: si tunc nec actu cogitat, nec vult, omittit facere aliquod bonum, ad quod tunc tenetur: est ibi sola auersio ex omissione, sed non videtur ibi esse conuersio ex commissione.

Ad quod dici potest, quòd voluntarium est in plus, quàm velle. Nulli enim dubium esse debet, quòd, tam peccatum omissionis, quàm commissionis est voluntarium, quia si non esset voluntarium, non esset peccatum, & tamen peccatum omissionis potest contingere sine velle: sed non sine hoc, quòd sit voluntarium ratione, cuius puniatur vtraque pœna, quia secundum Philosophum negligentæ, & ignorantie

Voluntariè plus, quàm velle.

rantia sunt puniendæ pœna legis, quæ pœna est pœna sensus, sed ignorantia, & negligentia possunt ex sola omissione contingere: ipsa ergo omisio non solum pœna damni, sed sensus est puniendæ. Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quod voluntarium est in plus, quàm velle. Nam velle non potest esse sine actu uoluntatis, cum uelle sit ipse huiusmodi actus: sed uoluntarium potest esse sine actu uoluntatis, cum hoc dicatur uoluntarium, quod est aptum natum obedire uoluntati. Si ergo mouere pedes est uoluntarium, & nõ mouere est uoluntarium: quia pedes sunt apti nati obedire uoluntati, ut moueantur, & nõ moueantur, utriusque dicitur esse uoluntarium. Dato ergo, quod quis nihil cogitet de motu pedum, quando debet, & tenetur mouere pedes, non poterit se excusare, quod nõ fuerit hoc peccatum: quia non fuit uoluntarium, quod non moueret pedes. Responsum debetur enim sibi uoluntarium hoc fuisse, non obstante, quod nihil cogitabat tunc de motu pedum: quia potuit per uoluntatem adhibere diligentiam, ut tunc moueret pedes, quando mouere tenebatur. Ipsa ergo negligentia, uel ipsum quiescere à motu pedum, quod potest reputari quid bonum commutabile, iudicabitur uoluntarium: propter quod merebitur puniri pœna sensus. Viso quomodo culpa distinguitur per naturalem, & personalem: & quomodo utrique debeat pœna, uolumus declarare quomodo per ueniale, & mortalem, & quomodo utrique debeat pœna, dicitur enim culpa uenialis, quæ potest stare cum gratia, mortalis, quæ stare non potest. Culpæ ergo ueniali per se loquendo debeat pœna temporalis: sed per accidens potest puniri pœna æterna, si peccat uenialiter, & tunc careat gratia, & decedat sine gratia, sine qua nulla sit remissio. sed hoc est per accidens, cum culpa uenialis possit stare cum gratia: sed culpa mortalis per se meretur puniri pœna æterna. Si autem puniatur pœna temporalis, hoc est per accidens ratione remedij appositi, ut quia sic peccans pœnituit de peccato. Et quia dictum est de culpa mortali originali: quod digna est puniri pœna damni æterna, nisi ei succurratur per remedium baptismi, posita duplici distinctione de culpa. & ostenso, quomodo cuilibet modo culpæ secundum illas distinctiones debeat pœna, uolumus prosequi de tertio modo distincto nis culpæ, uidelicet, ut distinguitur per culpam auertentem, & conuertentem, & per culpam utrunque continentem. Erit ergo secundum hunc modum distinguendi triplex culpa. Quia quædam ita auertit, quod non conuertit, & est culpa originalis: Quædam ita conuertit, quod non auertit, & hæc est culpa uenialis. Quædam autem continet utrunque: quia auertit, & conuertit, & hæc est culpa mortalis personalis, quæ opponitur culpæ ueniali personali. Culpæ ergo, quæ auertit, & nõ conuertit, sicut est originalis, debeat per se pœna damni, & æterna, nisi ei per remedium baptismi subueniatur. sed culpæ, quæ conuertit, sed non auertit, cuiusmodi est uenialis, debeat pœna damni, & sensus, sed temporalis: quia si

A quis in gratia cum solo ueniali decederet puniretur pœna sensus: quia sentiret aliquam pœnam pro illo, & puniretur pœna damni: quia ante perfectam purgationem decedens cum quocunque peccato Deum uidere non potest.

Sed dices: Culpæ, quæ auertit, & nõ conuertit, debeat pœna damni, & non sensus: ergo per locum ab oppositis: culpæ, quæ conuertit, & non auertit, debeat pœna sensus, & non damni.

Ad quod dici potest, quod pœna damni potest esse sine pœna sensus: sed non e conuerso, nullus enim potest sentire pœnam sensus si uideat Deum, qui non potest uideri nisi ab anima purgatissima: ubi nulla sit macula culpæ, nec aliquis reatus, id est aliqua obligatio ad pœnam. Est enim in uisione diuina summa delectatio non patiens secum aliquam afflictionem fuit autem hoc singulare in Christo, qui fuit simul uiator, & comprehensor. In quo etiam quælibet potentia sine batur agere actum suum: ita, quod tunc ratio superior passionem approbat, sensualitas passionem refugiebat, & dolorem passionis sentiebat, ratio inferior sensualitati compatiebatur. Sic ergo Christus se habebat singulariter ad alios homines: quia non erat purus homo: sed alij puri homines, quando habent pœnam sensus, habent pœnam damni carentes uisione diuina. Tertio modo est dare culpam conuertentem, & auertentem, & huiusmodi est culpa mortalis, pro qua in hac uita possumus puniri temporaliter, & post hanc uitam nisi homo peniteat, punietur pœna æterna, tam damni propter auersionem in perpetuum: quia nõ uidebunt Deum: quàm sensus: quia in æternum affligentur ab igne. iuxta illud Esaiæ dictum: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.

Christus uia
tor, & com-
prehensor:
& quomo-
do.

Es. ult.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod pœna illius cæci non fuit sine culpa originali: quia in originali natus erat. Nam si non fuisset in eo natura corrupta, & non fuisset natus cum originali peccato: sed cum originali iustitia, nullo modo fuisset natus cæcus. Quod ergo dominus ait, quod ipse nec peccauit, nec parentes eius, intelligendum est specialiter. Debemus enim credere diuina providentia sic esse ordinatum, ut ille nasceretur cæcus, & per illuminationem susceptam à Christo manifestaretur in ipso gloria Dei: tamen si nulla fuisset culpa in eo, nulla fuisset pœna.

Ad secundum dicendum, quod hoc fuit singulare in Christo, quod in eo fuit pœna sine aliqua culpa propria: tamen non fuit illa pœna propter nullam culpam: immo fuit propter plures culpas, quàm aliqua alia pœna: quia fuit propter omnes culpas omnium hominum.

Ad tertium dicendum, quod, ut patuit pœna inflicta est semper propter culpam, uel puniendam, uel cauendam. Et si est propter gratiam augmentandam, ut fuit in Iob, hoc etiam est propter culpam cauendam: quia augmentatus in gratia

Aegid. super ij. Sent. Zz leuius

leuius euitat culpam . Et per hoc patet solutio ad quartum .

RESP. AD ARG. IN CONTRARIUM.

Ad argumentum autem in contrarium : quia omnis pœna iusta est, & à deo, & pro peccato inflicta, loquendo de pœna post hanc vitam, & pœnas in hac vita possumus reducere ad peccatum, & culpam, vt in solutione principali dicebatur.

Ad secundum dicendum, q̄ Deus nulli immerito infert, uel sinit inferri pœnam, loquendo de pœna post hanc vitam, & si loquamur de pœna in hac vita, Deus non sinit inferri pœnam immerito. i. in nihil propter meritum, nec propter meritū peccati : sicut infertur pœna peccatori: quia peccatum meretur pœnam propter meritū glorię, sicut infertur pœna innocenti. Vel possumus dicere, q̄ natura corrupta, vt sumus in hac uita, nec per baptisum, nec per pœnitentiã totaliter reintegrat. Propter quod quandiu homo uiuit : semper potest sustinere pœnam. sed hoc generaliter loquendo est propter culpam : quia si nulla esset culpa, nulla esset pœna. Igitur propter corruptionem naturę inductam per peccatum habet esse omnis pœna. sed si loquamur de isto specialiter, potest contingere, q̄ quis nihil habeat puniendum, & si moreretur statim euolaret, & tamen potest pœnam pati : sed Deus illam pœnam ordinat ei ad bonum, quia ordinat ei ad augmentum glorię.

ARTIC. III.

*An detur bonum ex genere,
& ex fine.*

Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 4. 5. & 6. &c. Et q. 18. art. 1. Et 2. Sent. d. 40. ar. 1. Et 2. d. 36. q. 1. ar. 5.

ERTIO queritur de peccato, vt comparatur ad eius oppositum. i. ad bonum : quia propter distinctionem, quæ potest fieri de peccato, uel de actu malo, quia actus potest esse malus ex genere, uel ex fine : data est distinctio à Magistro de actu bono, quia potest esse bonus ex genere, & bonus ex fine. Sed contra : Si esset bonus ex genere : semper esset bonus : quia, quod competit alicui ex suo genere, semper competit sibi. Non potest enim aliquis esse homo, nisi sit animal. sed ille actus, qui ponitur bonus ex genere, vt pacere esurientem, potest esse malus : quia potest fieri propter inanem gloriam: ergo &c.

Præterea actus malus ex genere nunquam potest fieri bonus: ergo si esset aliquis bonus ex genere nunquam posset fieri malus, quod videmus falsum : ergo &c.

Præterea nihil est in genere, quod non sit in

aliqua eius specie : sicut ergo Magister ait aliquis actum bonum esse ex genere : ita deberet dicere aliquem actum bonum esse ex specie.

Præterea nõ uidetur bene dictum actum esse bonum ex genere, idest ex materia, & ex fine : quia materia non coincidit cum alijs causis, ut patet in Phys. ergo &c. 2. Phys. 1. e. 70.

Præterea materia actus est ipsum obiectū, & finis actus est ipsum obiectum. Videtur ergo esse idem, quod actus possit esse bonus ex materia, & ex fine.

IN CONTRARIUM est : quia genus se habet ut materia : Actus ergo cadens super debitam materiam dici debet bonus ex genere.

Præterea omnes actus existentes in aliquo genere participant bonitatē illius generis : sed omnes actus cadentes super unam, & eandem debitam materiam, possunt dici eiusdem generis : ergo participant bonitatem illius generis.

RESOLVTIO.

*Bonitas triplex : Ex essentia, ex genere,
& ex fine.*

RESPONDEO dicendū q̄ Magister in littera assignat quatuor modos bonitatis actus. Primò ex essentia. Secundò ex genere. Tertiò ex fine. Quartò ex bonitate uoluntatis.

Prima bonitas sic patet : Nam omnis actus, si actus est, in quantum est, bonus est. Et ista bonitas actus dicitur bonitas ex essentia. Bonitas ex essentia.

Habent enim istæ bonitates per ordinem, & secundum maiorem, & minorem uniuersalitem : quia bonitas actus ex essentia est quid uniuersalius, & in plus quàm bonitas ex genere. nã si quis moueat manum, & per huiusmodi motum occidat innocentem, motus ille, ut motus est, & ut actus est, bonus est, & à Deo est : quia nullus est motus in istis inferioribus, qui non sit à Deo, & qui non reducat in Deum tanquàm in primum motorem. Nam, ut ait Boetius de Deo in lib. de Consol. Stabilis que manes dans cuncta moueri. nullo ergo modo potest quis mouere manum, nisi Deus efficeret, & cauſaret illum motum. Motus ergo manus, per quem occiditur innocens, secundum essentiam bonus est. Nam secundum q̄ est, & secundum q̄ motus est, a Deo est. Tamen licet in tali actu sit bonitas ex essentia. Non tamen est bonitas ex genere : quia non cadit super debitam materiam, cum per talem actum causetur homicidium innocentis. In plus est ergo bonitas actus ex essentia, quàm bonitas ex genere. Rursus bonitas ex genere est in plus, quàm bonitas ex fine : quia potest actus cadere super debitam materiam : & ex hoc habere bonitatē ex genere, ut reficere esurientē, est actus bonus ex genere : quia cadit super debitam materiam. Potest tamē esse nõ bonus ex fine : quia talis actus bonus ex genere potest esse malus ex fine : quia potest fieri propter inanem gloriam.

Sed dices, quod bonitas actus ex genere, quæ est bonitas secunda, non se habet in plus, quàm bonitas Bonitas ex genere.

bonitas actus ex fine, quæ est bonitas tertia. sed istæ duæ bonitates se habent, ut excedentia, & excessiva: quia sicut potest esse actus bonus ex genere, & malus ex fine, ut reficere esurientem propter inanem gloriam: sic potest esse actus malus ex genere, & bonus ex fine, ut furari propter reficere esurientem. Ad quod dici potest, quod actus bonus ex genere potest ordinari ad malum finem: sed nunquam malus actus ex genere potest ordinari ad bonum finem: quia male rei non potest esse bonus finis. Totum ergo iudicandum est malum, & actus malus & finis, ad quem ordinatur talis actus. Nam prius est agere, & postea consequi finem: sed si fundamentum est malum, ædificium non potest esse bonum: quia bonitas ædificij dependet à bonitate fundamenti, & bonitas posterioris ex bonitate prioris. Sed e converso posset esse: quia super bonum fundamentum posset quis ædificare malum ædificium: sic super bonum actum ex genere, qui in re extra se habet, ut prius, & ut super fundamentum potest quis ædificare malum ædificium, & intendere malum finem. Sed dices, quod licet in re extra, & quantum ad executionem actus præcedat finem: tamen in re intra, & quantum ad intentionem finis præcedit actum. Ad quod dici potest, quod bonum, & malum sunt in rebus. Bonum ergo iudicandum est non solum ex intentione: sed etiam ex ipsis rebus: quia de malo corio non fit bonus sotularis: sic de malo actu non poterit intendi bonus finis. Vel possumus dicere, quod bonum constat ex tota causa: Malum autem ex particularibus defectibus, ut vult Dionysius. Ad hoc ergo, quod intentio sit bona, oportet omnia esse bona: ergo circa malum actum non potest esse bona intentio. Assignatæ ergo sunt tres bonitates ipsius actus. Ex essentia, in quantum habet esse: ex genere: in quantum cadit super debitam materiam. Et ex fine, prout ordinatur ad bonum finem, ut reficere habet quandam bonitatem ex sua essentia, in quantum actus, & in quantum est. Sed si cadit super debitam materiam, quod non reficiat repletus, sed esuriens, habebit secundam bonitatem ex genere. sed si hoc fiat propter bonum finem, id est propter Deum, non propter inanem gloriam, habebit tertiam bonitatem ex fine. sed oportet dare quartam bonitatem ex habitu: quia actus adgeneratus ex habitu bono cæteris paribus est perfectior, quam actus non adgeneratus ex habitu. Quia actus adgeneratus non ex habitu, fit cum labore, & difficultate, & pœna. ratio est, quia non fit ita perfecte: sicut actus adgeneratus ex habitu, qui fit cum facilitate, & cum hilaritate, siue cum gaudio. quia signum adgenerati habitus est delectationem, vel tristitiam fieri in opere, ut dicitur in secundo Ethicorum: Talem ergo bonitatem innuit Apostolus cum ait: Hilariter datorem diligit Deus. Hanc ergo quartam bonitatem vocat Magister bonitatem ex perfectione, & bonitatem ex bona voluntate: quia bonus habitus perficit, & facit bonam voluntatem tanquam suum obiectum: & perficit, & facit bonum actum, & bonum opus, tanquam suum effectum, ut dicitur

Bonum, & malum in rebus.

Bonitas ex fine.

cap. 1.
1. Cor. 9.

lud: Virtus est, quæ habentem perficit, & opus suum bonum reddit.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod illa bonitas ex genere actus semper manet: quia semper est bonum reficere esurientem: non obstante, quod illa bonitas recipiat deordinationem ex malitia finis: quia fit propter inanem gloriam, nec propter hoc dicendum est, quod reficere esurientem propter inanem gloriam sit bonum simpliciter: sed potest dici bonum ex genere actus, vel ex natura actus: sicut homo quantumcunque vitiosus potest dici bonus in eo, quod homo, vel secundum esse naturæ, non tamen debet dici bonus simpliciter.

Ad secundum dicendum, quod bonum constat ex tota sua causa, ideo si actus est vitiosus, non potest esse ex intentione bonus: quia non potest cadere bona intentio supra malum actum: sicut non potest fieri bonum ædificium super arenam, vel supra malum fundamentum.

Ad tertium dicendum, quod species actus in moralibus potest sumi ex fine, vel ex alijs circumstantijs. Nam licet circumstantia de se semper dicat aliquid, quod circumstat, vel quod extra stat: tamen quia actus boni sumunt speciem ex eo, quod sunt secundum rationem; mali ex eo, quod sunt contra rationem, si in actibus malis reperitur secundum rationem ex aliqua circumstantia specialis ratio mali, vel inveniatur specialis contrarietas ad rationem: quia ex contrarietate ad rationem sumitur species mali, vel peccati in moralibus, poterit id, quod communiter sumptum est ex circumstantia in hoc actu speciali fieri differentia specifica, ut locus videtur esse circumstantia furti, ut quod furtum fiat in hoc loco, vel in illo, videtur importare solam circumstantiam: tamen si fiat furtum in loco facto: quia modo inuenit speciale modum turpitudinis: ideo locus, qui de se erat circumstantia, fiet in hoc actu differentia specifica, & uocatur tale furtum sacrilegium. Cum ergo dicitur, sicut Magister dicit, aliquem actum bonum esse ex genere: ita deberet dicere, aliquem actum esse bonum ex specie. Debet dici, quod tam in actibus malis, quam in bonis potest esse specificatio ex fine, & ex alijs circumstantijs: Actus ergo bonus ex fine potest dici bonus ex specie, ut si quis ieiunat, quia hoc vult, & vult seruare uotum, erit actus patriæ. Sed qui ieiunat, quia placet sibi ieiunare, erit actus temperantiæ, ergo ex alio, & alio fine tribuetur alia, & alia species actui.

Ad quartum dicendum, quod triplex est materia: ex qua, in qua, & circa quam primæ duæ materiæ non coincidunt cum fine. Sed tertia materia potest coincidere: quia potest quis intendere, ut finem id, circa quod agit: immo semper actus intendit in obiectum tanquam in fine proximum: ut cognitio subiecti in aliqua scientia, circa quod uerlatur illa scientia, est finis illius scientiæ.

Ad quintum dicendum, quod bonum ex genere ex eo, quod actus cadit super debitam materiam, siue supra debitum obiectum ex fine proximo: quia reficiens esurientem hoc intendit tanquam finem Aegid. super ij. Sent. Zz 2 proxi-

proximum, ut esuriens reficiatur: sed ex hoc fine tendit in alium finem, ut exinde Deo placeat, & tunc actus ille erat bonus non solum ex genere: sed ex fine. Ad formam autem arguendi, quod bonum ex genere est bonum ex fine. Verum est ex propinquo: quia bonitas materiam, uel bonitas obiecti intenditur tanquam propinquus finis. Sed si hoc ulterius ordinetur ad bonum finem, ut ad placere Deo, non hominibus, uocabitur secundum Magistrum bonum ex fine.

Dubitatio I. Litteralis.

PER litteram primò quaeritur de illo verbo: Ista pœnas pauci vidēt. Sed cōtra: Nam Magister loquitur de pœnis intellectus libus. sed illas pœnas magis debet homo videre, quàm species sensibiles, cum s̄m Philosophum in Ethi. Homo magis sit intellectus, quàm sensus. Dicendū, quod licet homo reponatur in specie per intellectū, uel per animam intellectuā, & ex hoc homo magis sit intellectus, quàm sensus, est quædā ianua, per quā intrat ad intellectum. Ideo dicit Philosophus, quod nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu; quia nihil est in domo, quod prius non fuerit in ianua: & quia nostra cognitio, incipit a sensu, sicut introitus domus incipit a ianua: ideo sicut locus ianua in domo est magis notus: iuxta illud in principio Metaphy. Nullus ignorat locū ianua in domo: ideo hoc modo ista sensibilia sūt nobis magis nota, quàm intelligibilia: & pœnas, & damna sensibilia homo magis videt, & percipit, quam intelligibilia.

Dubitatio II. Litteralis.

Uterius autem dubitatur de hoc, quod h̄c in littera, quod inter primum peccatū apostasiæ, & ultimā pœnam ignis æterni, cetera intermedia sunt peccata, & pœnæ. Cōtra: Aliquæ pœnæ sunt quæ nullo modo sunt peccata: sicut fuerunt pœnæ Satorum, & specialiter martyrum. Dicendum, quod hoc intelligendum est de pœnis, quæ essentialiter sunt peccata, & culpæ: quia s̄m Magistrum, & ut declaratū est in quaestionibus, in nullo præiudicium sit ueritati, si quæ sunt essentialiter peccata, sunt etiam pœnæ. Ideo non d̄c in littera, quod media sint pœnæ, & peccata: sed quod sunt peccata, & pœnæ, ut detur nobis intelligere, quod loquitur de pœnis, quæ essentialiter sunt peccata. Vel possumus dicere, quod pœna iniecta homini, uel est iusta, uel iniusta. Si iusta, tūc est pro peccato, & talis pœna non solum est pro peccato precedenti: sed etiam potest esse ipsum peccatū: quia sequēs est pœnæ præcedētis. Si autē pœna sit iniusta: tunc ipsa pœna est peccatum: sed non est peccatū patientis, sed agētis, & quia idem est passio, & actio, idem est peccatū, & pœna. Ipsa ergo passio martyrum, ut passio erat pœna, & ut actio erat peccatū, & ideo de passione Martyrum factus fuit versus ille: Actio displicuit: passio grata fuit.

Dubitatio III. Litteralis.

Uterius autem dubitatur de hoc, quod in littera d̄c, quod contemnti, qui non uult pœnitere, Deus ponit offendiculum, ut grauius impingat. Cōtra: Quia tūc Deo actore fieret, quis deterior: quod est contra Aug. 73. quaestionum q. 4. Dicendum, quod ibi offendiculum uocatur nō præbere impedimentū ad peccandū, uel non est dare gratiā: qua non data homo ruit, & impingit in offendiculum: quia ruit in sequēs peccatum, per quod offenditur, hoc ergo offendiculū non fit Deo agente: sed Deo non agente, & non dante gratiam, uel non fit Deo agente, sed a Deo permittente, ut peccator non pœnitens: sed pœnitere contēnens ex uno peccato ruat in aliud, uel ex uno offendiculo præcipitetur in aliud offendiculum, id est in aliud peccatum.

Dubitatio IIII. Litteralis.

Uterius autem dubitatur de hoc quod in littera d̄c, quod omne peccatum potest dici pœna peccati. Cōtra: Si omne peccatū potest dici pœna: ergo pōt dici pœna peccati: quia est pœna sui ipsius. Dicendum, quod Magister loquitur de pœna peccati, prout ipsum peccatum est pœna præcedentis peccati: & quia non omne peccatū est pœna peccati, sed peccata sequentia sunt pœna præcedentiū, & præcedentia sunt causa sequentiū. ut supra probauimus per Greg. in moralibus.

Gregorius uerba super Ezech. sumpta à Magistro in principio distinctionis.

Dubitatio V. Litteralis.

Uterius autem dubitatur de eo, quod in littera d̄c, quod peccata essentialiter sunt pœnæ. Cōtra: Peccatū non habet essentiam: quia nec est existens, nec in existentibus, ergo &c. Dicendum, quod ibi uocat essentialiter id, quod est peccatū: quicquid sit illud, siue sit actus inordinatus, siue priuatio. Nā illud idē, quod est peccatum est etiā pœna: sed nō est peccatū, ut est pœna, nec econuerso. Nam idē realiter potest esse placens, & displicens. Idem ergo realiter, ut placens potest esse peccatum, & ut displicens pœna.

Dubitatio VI. Litteralis.

Uterius fortē dubitatur de hoc, quod ait Augustinus in littera. Quodā de necessitate facta esse puniēda. Cōtra: Quod est necessariū nō est uoluntariū: non ergo omne peccatū est uoluntariū. Dicendum, quod s̄m Magistrū in littera hoc pōt intelligi de peccatis essentialibus, quæ non possumus oia euitare, & tamē puniēda sunt. Possumus tamē hoc exponere etiā de mortalibus in carentegra, ut refert ad propriam uirtutem. Quia homo sibi derelictus pōt cadere, sed non pōt resurgere, & non ualens per seipsum resurgere, necesse est ipsum sibi derelictum in aliud peccatum incurre etiam mortale, sed propter hoc non est dare pœnæplexionem: quia potest peccator ad diuinum auxilium recurrere, & diuinitus adiutus potest peccata uitare, & a peccatis resurgere.

Dubitatio

1. post. t. 1.
& 13. & 3.
de anima. t.
c. 1. & 30.
39. & 1. Met.
c. 2.

2. Met. c. 1.

Dubitatio VII. Litteralis.

Vlterius autem dubitaret de hoc, quod in littera dicitur, quod controuersia est inter Hieronymum, & Augustinum: quia Augustinus uult aliqua de necessitate facta esse punienda. Hieronymus autem reputat blasphemiam, quod aliquis non possit omnia mandata seruare. Et si possumus omnia mandata seruare, non necessitatur ad peccandum. Hanc autem controuersiam soluit Magister dupliciter. Primum quia Augustinus loquitur de peccatis uenialibus, ad quae necessitatur: quia sine eis uiuere non possumus. iuxta illud: Si dixerimus, quod peccata non habemus, &c. Sed Hieronymus loquitur de mortalibus. Soluit etiam alio modo, quod Hieronymus loquitur quantum ad statum naturae institutae: Augustinus quantum ad statum naturae corruptae. Possumus autem & tertio soluere dicentes, quod Hieronymus, & Augustinus loquuntur de homine, quantum ad statum naturae corruptae, in quo data sunt mandata legis: sed uerba Augustini possunt referri ad hominem carentem gratia, & innixum propriae uirtuti, qui, secundum quod huiusmodi, necessitatur ad peccandum, sed Hieronymus loquitur de homine habente gratiam, & innixum diuino auxilio, qui, secundum quod huiusmodi, potest omnia peccata mortalia vitare, & hoc modo legem implere.

DIST. XXXVII.

De peccato, & poena; An sint à Deo.

SUNT autem, & alij, &c.] Postquam Magister determinauit de quidditate peccati, & de actu peccati secundum opinionem illam, quod in quantum actus est, bonus est, & à Deo est, hic specialiter comparat peccatum & actum, & determinat de huiusmodi actu secundum opinionem aliam. Videlicet, quod ipse actus peccati, secundum quod actus est, malus est, & à Deo non est. Duo ergo facit, quia primum exequitur de hac materia secundum hanc opinionem secundam. Secundò comparatur has duas opiniones ad inuicem. Secunda ibi: [In hoc autem uerbo.] Circa primum tria facit: quia primum ponit hanc opinionem, quod peccatum etiam in quantum actus est, malum est. secundum hanc opinionem respondet ad uerba Aug. quod omnes substantiae, & naturae bonae sunt, & omnia in quantum sunt, bona sunt: & hoc intelligendum est de ipsis substantijs, & naturis proprie sumptis, ut de anima, vel de homine, & de his, quae sunt substantijs, & naturis inseparabiliter annexa, cuiusmodi sunt potentiae animae. sed hoc non est intelligendum de ipsis

Actibus malis, qui sunt peccata. Tertio ex his dictis elicit quandam ueritatem. Videlicet, quod cum ipsi actus sint quaedam res, cogimur secundum hanc opinionem nec dicere, esse quaedam res, quae non sunt à Deo. Secunda ibi [Illa quoque Augustinus.] Tertia ibi: [Ex quo colligitur.] Tunc sequitur illa pars: [In hoc autem uerbo,] in quo comparat has duas opiniones ad inuicem. Circa quod tria facit, quia primum ait has duas opiniones esse oppositas. i. contrarias. Nam secundum opinionem primam sequitur omnis res esse à Deo, etiam ipsi actus peccati, in quantum actus sunt, & quaedam res sunt, à Deo sunt. Sed tenentes opinionem secundam, aiunt substantias, siue naturas, & potentias naturales esse à Deo: ipsos uero actus, qui sunt peccata, & ut actus sunt, & quaedam res sunt, non esse à Deo. Secundò relinquit iudicio legentium, uel audientium, ut de his duabus opinionibus eligant, quam uelint. Tertio, quia cum dicitur, mala non esse à Deo, posset quis intelligere de malo poenae, excludit hunc intellectum, ostendens mala poenae esse à Deo. Secunda ibi: [Intendant his uerbis.] Tertia ibi: [Cum igitur.] Et in hoc terminatur sententia praesentis Lectionis, & Distinctionis.

Q V A E S T. I.

De Peccato.

CIRCA Magister in hac Distinctione de duobus facit mentionem: de peccato, & de poena. Vtrum haec sint à Deo: ideo de his duobus quaeremus. Circa primum quaeremus tria: Primum: utrum peccatum sit substantia, uel natura, uel res aliqua: quia de omnibus his sit mentio in littera. Secundò utrum peccatum sit à Deo. Tertio utrum actus peccati, ut actus est, sit à Deo.

ARTIC. I.

An peccatum sit substantia. Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 2. Sent. d. 37. q. 1. art. 1.

A primum sic proceditur. Vñ, quod peccatum non sit substantia, uel natura. Nam substantia est quid per se existens: sed nullum peccatum est per se existens: ergo &c. Præterea, quod est præter naturam non uero esse naturam: sed peccatum, & malum sunt præter naturam secundum Dionysium: ergo &c. Præterea, quod corrumpit naturam, non uideatur esse natura: quia non corrumpitur aliquid simili: sed à contrario, ergo &c. Præterea omnis natura, & omnis res, & omnis substantia habet modum, speciem, & ordinem. Aegid. super ij. Sent. Zz 3 sed

sed peccatū est priuatio modi, speciei, & ordinis: ergo nec est substantia, nec natura, nec res aliqua.

Præterea omnis substantia, natura, vel res habet aliquem ordinem in uniuerso. sed peccatum est quid inordinatum, & non habet ordinem in uniuerso, quia ut ait Dionysius: Malum, siue peccatum, est præter intentionem, præter voluntatem, præter ordinem: ergo &c.

IN CONTRARIUM est: quia omne, quod est in aliquo genere prædicamenti, est natura, & res aliqua: & etiam potest dici substantia: quia omnis essentia potest dici substantia. sed peccatum cum sit quidam actus est in genere, uel in prædicamento actionis: ergo &c.

Præterea contraria sunt in eodē genere: cū ergo virtus sit in genere qualitatis, & sit res aliqua, peccatum erit in eodē genere, & erit res aliqua.

RESOLVTIO.

Peccatum est substantia largo modo dicta, quatenus id, quod diffinitionem habet: sed non ut Materia, Forma, aut Compositio. Id quod dicitur de illo actu inordinato.

RESPONDEO dicendum, quod cum quæstio proposita tria quærat; videlicet utrum peccatum sit aliqua substantia, uel natura, uel res, oportet nos triplici distinctione uti, distinguendo de substantia, de natura, & de re: sic etiam distinguendum est quartò de ipso peccato. Nam illa tria, & peccatum taliter possunt accipi, quod peccatum nec est substantia, nec natura, nec res. Et hæc taliter possunt accipi, quod peccatum est substantia, res, & natura. Dicemus ergo primo, quod substantia potest accipi sex modis, quorū quinque possunt haberi ex Metaphysica. Sextus autem modus potest haberi ex Prisciano. Sunt ergo primò tres modi vsi tati accipiendi substantiam pro materia, forma, & composito. Et substantia sic tripliciter accepta non extendit se ad alia prædicamenta: sed solum respicit prædicamentum substantiæ: aliter tamē & aliter: quia substantia composita est in prædicamento substantiæ directè, & per prædicationē, & de tali substantia prædicatur substantia, quæ est prædicamentum, uel quæ est genus. sed materia, & forma non sunt in prædicamento substantiæ directè: sed ut principia, & de eis non prædicatur substantia, quæ est prædicamentum, uel quæ est genus. Et si fieret arbor de prædicamento substantiæ, ut patet in arbore Porphyrij, materia, & forma non caderet in illa arbore secundum rectā lineam: sed à latere. Et cum Porphyrius incipit suam arborem componere dicens: Substantia corporea, & incorporea. Hoc fuit idē, ac si diceret: Substantia alia materialis, alia immaterialis. Nā omne corpus habet materiam, & nulla substantia incorporea, uel spiritalis alicuius materiæ innititur fundamento. ibi ergo corporeū stat pro materiali, & materia ibi in prædicamento substantiæ non cadit secundum rectā lineam, sed cadit ex latere.

Sed dices: Corporeū, & incorporeū sūt differētiæ substantiales, & ex talibus componitur diffinitio,

sed omnes partes positæ in diffinitione sunt formæ, ut pōt haberi ex 7. Materia ergo erit forma, quod vñ inconueniens. Ad quod dici pōt, quod oēs partes positæ in diffinitione sunt formæ. i. trahuntur ad modū formæ. Nā diffinire pertinet ad intellectū, qui intelligēdo rē, format de ea quandā diffinitionē, in qua cognoscit rē. Propter quod Hugo, 2. c. super Ange. Hierardicit diffinitionē esse quoddā speculū, in quo cernitur natura rei, & quia intellectus, cuius est formare diffinitionē non potest intelligere materiā nisi per comparationem ad formam: propter hoc materia in diffinitione posita dicitur trahi ad conditionē formæ. Nam cū diffinitur anima, quod est actus corporis, certum est, quod ibi corpus stat pro altera parte compositi: quia stat ibi pro materia, non pro toto cōposito. Ibi ergo corpus stat pro eo, quod cadit in prædicamento substantiæ non secundum rectam lineam: sed, quod cadit à latere. Et quod dictū est de materia, quod cadit à latere, veritatē habet etiā de formæ. Nam sicut diuidit substantia per corporeū, & incorporeum: sic corpus diuiditur per animatum, & inanimatum. Si ergo deberet diffiniri planta, diceretur, quod est substantia corporea animata, & loco corporeæ posset poni materialis, & posset dici diffinitio plantæ, quod est substantia animata materialis. Et cū materiale nihil significet aliud, quàm materia: & animatū nō significet aliud, quàm anima: quia album non significat aliud, quàm albedo, ut pōt patere per Cōmentatorē in 5. Metaphys. in diffinitione plantæ tāquàm cadentia a latere ponunt differentia substantiales; materia, & anima: siue materia, & forma. sed ibi materia trahitur ad modū formæ: quia diffinire, ut sæpe dictum est, est actus intellectus nō valētis intelligere materiā nisi per analogiam ad formā. His ergo tribus modis vulgaris accipit substantia. Sed est dare quartū, & quintū modū. Videlicet id, quod significat, quid in omnibus rebus. i. in omnibus prædicamentis. Et est dare quintū modū. i. id, quod significat diffinitionē. Propter quod dicitur in Metaphysica, Substantia est illud, quod significat quid in omnibus rebus: & illud, quod significat diffinitionē eorū, & hæc est substantia cuiuslibet rei. Possimus ergo facere differētiā inter significare quid. i. quiditatē, & essentiam. & significare diffinitionē. quia significare quiditatem, & essentiam, non potest esse nisi in posituis: quia non nisi positua habent quiditatē, & essentiā: sed diffinitionē, accipiēdo diffinitionē largè, possunt etiā habere priuatiua. Nam Philosophus in 3. sic diffinit priuationē, quod est negatio in subiecto. In qua diffinitione negatio ponit tanquā genus, & in subiecto tāquàm differentia, quia nō solum in priuatiuis, sed etiā in posituis, loquendo de non substantijs, subiectū habet rationē differētiæ. Vt si diffiniatur simū, quod est nasus cauus, ibi cauum se habebit, ut genus: quia est quid commune ad cauum in crure, & ad cauum in naso. Hęc ergo duo in unum simul coniuncta: cauus, & nasus, faciunt diffinitionem simi, in qua cauus se habet ut genus, & nasus, quod est subiectum, se habet, ut differentia.

Nam

Diffinitio-
nis partes
omnes sunt
formæ.
7. Met. tex.
com. 47.
2. Phys. 29.

5. Met. l. c.
35.

Porph. c. de
specie.

5. Met. l. c.
15.

4. Met. l. c. 4

7. Met.

Substantia secundum Grammaticum

Nam sicut differentia addita generi contrahit ipsum, & constituit speciem: sic natus additus cauo contrahit ipsum, & constituit speciem simi, quae omnia habent declarari ex 7. Assignatis itaque, 5. modis accipiendi substantiam, qui omnes non sunt haberi ex 5. Metaphysicæ: volumus dare sextum modum accipiendi substantiam, prout de substantia loquitur Ars grammaticæ; dicens, quod omne nomen significat substantiam, & qualitatem. secundum quem modum non solum priuationes, quae sunt negationes in subiecto, sunt quaedam substantia, prout substantia dicitur omne, quod habet diffinitionem, large accipiendo diffinitionem, sed etiam ipsa nihil, cum sit quoddam nomen, potest dici substantia, quia significat substantiam cum qualitate. Nam apud Grammaticum substantia accipitur pro ipso significato, & qualitas pro ipso modo significandi, quia potest modis significandi accipi vel ut communis, & uniuersalis, secundum quem modum homo significat naturam humanam sub modo communis, & uniuersali: ideo in Grammatica vocatur nomen appellatiuum. Sed Petrus, & Ioanes significat eandem naturam humanam, sed sub modo proprio, & individuali: ideo apud Grammaticos talia vocantur nomina propria. Quodlibet ergo nomen appellatiuum, vel quodlibet nomen cõe, & uniuersale significat substantiam, & qualitatem cõmunem, & quodlibet nomen proprium, & indiuiduum significat substantiam, & qualitatem propriam, ut ibi accipitur substantia pro ipso significato: ut id, quod significat nihil, se habet, ut substantia: qualitas autem accipitur pro modo significandi, quia si significat per cõmunem modum, & uniuersale: tunc est nomen appellatiuum, & significat substantiam, & qualitatem cõmunem, sed si modus ille sit, proprius, & indiuidualis: hoc modo significat substantiam, & qualitatem nominalem propriam, vel nominalem indiuiduorum, ut sortes, & Plato.

Cum ergo queritur. Vtrum peccatum sit substantia: si volumus loqui de substantia, prout loquitur Grammaticus: cum ipsum nihil hoc modo sit substantia: nulli dubium esse debet, quod peccatum sit substantia. Et sicut Grammaticus valde large loquitur de substantia: ita valde large loquitur de actione, & passione, quia quicquid subicit uerbo actus dicitur Grammaticum agere, & quicquid passiuo patitur: & quia significo, cas, est uerbum actiuum, & significor, caris, est uerbum passiuum: nihil, ut significat, agit, & ut significatur, patitur. Et hoc modo probat Priscianus, quod nomen ponitur ante uerbum: quia agere, & pati proprium est substantiae, & quod omne proprium posterius est eo, cuius est proprium: ideo uerbum necessario est post nomen, & ante uerbum quoque necessario ponitur nomen. secundum Grammaticum ergo peccatum importatum nominaliter, significat substantiam: importatum uerbaliter, significat actionem, vel passionem. Sed quia hic modus significandi substantiam est ualde extensus, & dilatatus; Redeamus ad alios, 5. modos, quibus dicitur substantia importari: ubi tres modi, in quibus uere importatur substantia, prout substantia dicitur de materia, forma, & composito: cer-

tum est, quod nullo illorum modorum peccatum est substantia, cum sit quidam actus quantum ad peccatum commissionis: vel ommissio actus quantum ad peccatum omissionis, vel careria originalis iustitiae quantum ad originale. sed si loquamur de substantia secundum duos alios modos, prout substantia dicitur. quiditatem, & essentiam in omnibus rebus: qui est quartus modus substantiae, vel prout dicitur quicquid habet diffinitionem realem, qui est modus quintus

Si volumus ad rationem respondere: distinguemus de peccato. Nam peccatum dicitur actum inordinatum: si ergo accipiat peccatum pro ipso actu inordinato, sic peccatum est substantia. Quarto modo prout substantia dicitur quiditatem, & essentiam in omnibus rebus. i. in omnibus praedicamentis, quia actus peccati est res, & essentia alicuius praedicamenti: sed si accipiat peccatum pro ipsa inordinatione, sic peccatum erit substantia, prout priuatio potest dici substantia, quia fundatur in aliquo subiecto, uel in aliqua substantia, secundum quem modum potest habere diffinitionem, quia habet aliquid loco generis, ut negationem; & aliquid loco differentiae, ut subiectum. Est. n. priuatio negatio in subiecto, sicut finis est cavitatis in naso: plus ergo est priuatio, quam sit nihil, nihil ergo non dicitur substantiam, nisi secundum Grammaticum: sed peccatum dicitur substantiam etiam secundum Metaphysicum, quantum ad actum, & quantum ad inordinationem. sed quantum ad actum est substantia dupliciter, prout substantia accipitur pro essentia, & prout accipitur pro omni eo, quod habet diffinitionem: sed prout peccatum dicitur ipsam inordinationem, sic peccatum non potest dici substantia apud Metaphysicum, nisi uno modo, et large accipiendo illum modum, prout priuatio habet diffinitionem, & est aliqua res non ratione sui, sed ratione subiecti. ideo priuatio potest habere diffinitionem realem, quam non potest habere nihil. Habet tamen nihil diffinitionem realem: non ratione sui, nec ratione subiecti, sed solum quantum ad significatum nominis. ideo ait Boetius, in lib. de duabus naturis, quod ipsum nihil significat aliquid, sed non naturam ipsam: ergo nihil significat aliquid, loquendo large de aliquid, prout Grammaticus loquitur.

4. Met. t. e. 4

D V B. L A T E R A L I S.

An peccatum sit natura quaedam, vel res.

Conclusio est affirmatiua.

Aliquo modo res, & natura, D. Tho. 2. sent. d. 37. q. 1. artic. 1. Ric. d. 3. q. 1.

LETTERVS forte dubitaret aliquis: postquam distinctum est de substantia, & ostensum est, quomodo peccatum sit substantia, & quomodo non: quomodo distinguendum sit de natura, & rei: quomodo peccatum possit dici quaedam natura, & quaedam res, & quomodo non. Sciendum ergo, quod Boetius in lib. de duabus naturis, & una persona Christi, distinguit quatuor modos accipiendi naturam. Ut dicatur pri-

Natura quatuor modis accipitur a Boetio.

mo modo natura earum rerum. quæ cū sint quo-
quo mō, intellectu capi possunt. In qua diffinitio-
ne, ut ipse ait, substantiæ, & accidentia cōprehen-
duntur: oēs ergo substantiæ, omnia accidentia sunt
quædam naturæ. Sic ergo accipiendū naturā: vñ
solum nihil esse exclusivum, q̄ non sit natura. Vñ
de idem ibidem ait, q̄ & Deus, qui est actus pu-
rus, & materia prima, quæ est potentia pura, & se-
cundum se est priuata omni forma & omni actu.
Nam in fundamento naturæ nihil est distinctū,
& quia actus est, q̄ distinguit, ut dicitur in 9. idē
est dicere, quod fundamentum naturæ à materia
nihil habet distinctum. i. nō habet aliquem actū,
sed est priuata oī actu, & omni forma. Secundum
hunc ergo modum accipiendū naturam, ipsa pri-
uatio etiā non ratione sui, saltē rōne subiecti pōt
dici natura. Ab hoc ergo mō solum nihil exclu-
ditur, quod non est natura. Ipsum. n. nihil non ex-
cluditur a significato nominis. Aliquid. n. signifi-
catur per hoc nomen nihil, sed nō natura, ut idē
Boetius ibidem ait.

Secundo mō potest accipi natura, ut nō dicat
accidens, sed oēm substantiam corpoream, & in-
corpoream, vel materialem, & spiritualem, & sic
est secunda diffinitio de natura, q̄ natura vel face-
re, vel pati potest. Omnis. n. substantia, vel agit,
vel patitur, vel vtrunq; complectitur. Nam Deo
competit agere tantum: materiæ pati tantū: om-
nia uerò intermedia vtrunq; complectuntur:
quā agunt, & patiuntur.

Tertio mō potest accipi natura pro istis corpo-
ribus inferioribus, vel pro omnibus corporibus,
de quibus locuti sunt Philosophi. Et sic diffinitō
natura in 2. Physic. & est tertia diffinitio data a
Boetio, quod natura est principiū motus, & quietis
eius, in quo est, per se, & primo, & non secun-
dum accidens, in quo distinguuntur naturalia ab
artificibus. quia lectus, ut lectus nullum hēt mo-
tum, vel quietem, sed potest hoc habere, ut lignū.
Hæc ergo diffinitio naturæ cōuenit omnibus cor-
poribus naturalibus hic inferius existētibus, quia
omnia talia, vel mouentur naturaliter a medio,
& quiescunt sursum, vel ad medium, & quies-
cunt deorsum.

Si autē hanc diffinitionem volumus extendere
ad corpora supercælestia: oportet equiuocare de
quiete, ut aliter accipiatur quies in supercælesti-
bus, quæ continuè mouentur, & aliter in istis in-
ferioribus, quæ aliquando quiescunt, ut dicat cœ-
lum moueri, & quiescere eo modo, quo loquitur
Philosophus in Physicis, q̄ cœlum mouetur
totum, & quiescit omne. Totum. n. cœlum q̄tum
ad suas partes mutat locum secundum substantiā,
& dispositionem, sed q̄tum ad suam totalitatem
non mutat locum secundum substantiam, sed s̄m
dispositionem, ut hoc modo dicatur totum cœlū
quiescere, quia secundum suam totalitatem non
mutat locum secundum substantiam.

Quarto mō accipitur natura pro omni, quod
est perfectum specifica differentia: & hoc mō diffi-
nitur natura a Boetio, q̄ natura est unamquamq;
rem informans specifica differentia. & quia ratio

A speciei, & generis inuenitur non solum in substā-
tiis, sed etiam in accidentibus, quia albedo est spe-
cies coloris, & dulcedo saporis: ideo hæc diffini-
tio non solum comprehendit substantias, sed et
accidentia. Erit ergo hæc quarta acceptio nature
amplior, q̄ secunda, & tertia: quia illæ duæ acce-
ptiones non comprehendunt, nisi substantias:
Hæc autem apprehendit etiam accidentia, sed
hæc quarta acceptio uidetur esse strictior, q̄ pri-
ma, quia licet nihil possit capi intellectu, nisi per
analogiam ad formam; tamen quæ sunt priuata
forma, possunt aliquo modo capi ab intellectu,
ut sunt possibilita habere formam.

Cum ergo quæritur utrum peccatum possit
dici aliquo modo natura: patet quod secundū pri-
mam acceptionem naturæ, & etiam secundum
B quartam, saltē quantum ad actum subtractum
peccato, vel quantum ad actum, quem respicit
peccatum: potest dici peccatum esse natura, quia
actus ille intellectu capi potest, & aliquam spe-
ciem, & formam habet secundum essentiā suā.
Vnde supra in præcedenti distinctione diceba-
tur: omnis actus est bonus secundum bonitatem
essentialem: Licet non omnis actus sit bonus ex
genere, quia non omnis actus cadit super debi-
tam materiam, nec omnis actus habet alias boni-
tates superius tactas.

His omnibus declaratis: restat declarare, vtrū
peccatum possit dici res aliqua. Ad quod dici po-
test, quod res potest habere duplicem deriuatio-
nem, quia vel deriuatur ab esse ratum, & firmū,
vel à Reo reris, quod pertinet ad intellectū: pri-
mo modo res est ens reale habens aliquam essen-
tiam pro fundamento in re extra: secundum quē
modum peccatum potest dici res quantum ad es-
sentiam actus, quem respicit: sed secundo modo
potest dici res, etiam quantum ad ipsam deordi-
nationem, quæ est fundata in rebus. Primo mo-
do res est per se. Secūdo modo res est per accūs.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendū,
q̄ substantia potest accipi multis modis, & non
quolibet modo accepta est res per se existens. Pro-
pter quod peccatum potest dici substantia secun-
dum aliquos modos superius tactos, absque eo,
quod sit per se existens.

D Ad secundum dicendum, q̄ peccatum est præ-
ter naturam quantum ad deordinationem, sed
quantum ad ipsū actum, quem respicit, quædam
natura dici pōt: & pōt dici nō esse præter naturā.

Ad tertium dicendum, quod etiam in natura
libus una natura corrumpit aliā, ut natura ignis
corrumpit naturam aquæ: sic actus peccati ali-
qua natura est, & corrumpit naturam, in qua
fundatur, quia reddit eam inhabilem ad bonū.

Ad quartum dicendū, q̄ ex sola auersione po-
test accipi in peccato priuatio speciei, modi, &
ordinis, ut supra paruit, cum de hoc disputaba-
tur. Ex parte tamen conuersionis saltē, q̄tū ad
essentiā actus non caret omni specie, & omni
bonitate, quia quilibet actus in eo, quod actus, ha-
bet quandam bonitatem essentialē, ut supra di-
cebatur, sed præter hanc bonitatem essentialē
potest

2. Meta. 1. c.
17. & 7. Me-
ta. 1. c. 8.
7. Meta. 4. 2.

Priuationo po-
test dici na-
tura. quate-
nus est ali-
quid qd̄ in-
tellectu cō-
cipi pōt, ut
in alio.

T. c. 3.

Naturæ diffi-
nitio e ad-
aptata ad cœ-
lum æqui-
uocatur.

yl. 43.
hyl. 76

potest habere actus alias malitias, ut dicatur actus carere specie, quando non cadit super debitam materiam: dicatur carere modo, quando non est vallatus debitis circumstantiis: dicatur carere ordine, quando non est ordinatus ad debitum finem. Et quia actus semper habet bonitatem essentialem, potest secundum hoc dici substantia, natura, & res: prout est superius declaratum.

Ad quintum dicendum, quod solutum est per iam dicta, quia peccatum non caret omni ordine: immo nihil est, quod possit omni ordine carere, ut potest patere per habita.

ARTIC. II.

An Deus sit auctor peccati.
Conclusio est negativa.

D. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1. & 2. Et de Malo q. 3. art. 1. & 2. Et lib. 3. contra Gent. c. 162. Et 2. sent. d. 37. q. 2. artic. 1. & 2. D. Bon. d. 37. Art. And. d. 37. q. 1. Tho. arg. d. 37. q. 1. art. 4. Greg. Arim. d. 27. q. 1. art. 3.

SECUNDO queritur: Vtrum ipse peccati Deus sit causa, vel auctor. Et videtur, quod sic, quia in multis locis in Exodo Deus loquens Moysi dicebat: Ego indurabo cor Pharaonis. Apostolus etiam ait de Deo, quod cui vult miseretur, & quem vult indurat, sed hoc non potest esse sine peccato: ergo ipse peccati Deus est actor, & causa.

Præterea quicquid est causa causæ est causa causati, sed voluntas est causa ipsius peccati, quia omne peccatum est voluntarium: Deus ergo, qui est causa ipsius voluntatis: erit causa ipsius peccati.

Præterea in idem agens reducitur salus, & perditio alicuius rei: ut in eundem naturam reducitur salus, & naufragium navis, ut si potuit nauis succurrere naui, & non fecit, imputabitur sibi naufragium navis. Cum ergo Deus possit succurrere omnibus peccatoribus, & immutare omnes eorum voluntates, & impedire omnia peccata: Cum ergo hoc non faciat videtur, quod ipse sit omnium peccatorum causa, & quod omnia peccata sibi debeant imputari.

Præterea agens faciens aliquid, ad quod sequitur peccatum, debet dici causa peccati, sed Deus dedit nobis sensum, vel appetitum sensitivum, per quem inclinamur ad peccandum, ergo &c.

Præterea peccatum est quadam tenebra spiritualis, sed Deus est actor, & causa tenebrarum. Iuxta illud Esa. 45. Formans lucem, & creans tenebras.

IN CONTRARIUM est August. 82. questionum. ubi ait: Quia Deo auctore nemo fit deterior, sed cum per peccatum fiat homo deterior: ergo Deus non est auctor peccati.

Præterea littera præterius dist. & præceden-

tis haberi, potest quod Deus est auctor mali peccati non mali culpæ: ergo &c.

RESOLVTIO.

Peccatum non est à Deo, propter quatuor mala, quæ facit ipsum peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod quatuor viis inuestigare possumus, quod Deus non debet dici auctor, nec causa peccati, secundum quod peccatum in nobis quatuor mala facit. Nam primo facit nos defectuos, ideo agit Aug. 12. de Ciui. quod peccatum, siue malum non habet causam efficientem, sed deficientem

Tom. 5. c. 7.

Secundo elongat a Deo. Ideo dicitur de filio prodigo, vel de filio adolescentiore, per quem intelligitur ipse Deus, quæ similitudo habetur Lucæ 15. quod ille filius peregrinatus est in regionem longinquam, per quod intelligitur, quod peccator per peccatum elongat se à Deo.

Lucæ 15.

Tertio peccatum facit nos dissimiles à Deo. Iuxta illud prouer. 15. Cor stultorum dissimile erit.

Prou. 15.

Quarto peccatum facit nos dignos pena, quia nullum malum impunitum, sed omne malum, id est omne peccatum est dignum pena. Secundum ergo hæc quatuor possunt sumi quatuor viæ ad soluendam propositam questionem.

Prima via sic patet: Nam peccatum, ut habet rationem culpæ, est quidam voluntarius defectus à fine. Non potest ergo esse peccatum, nisi à causa deficiente, cum sit quidam defectus, & secundum quod huiusmodi non habeat causam efficientem, sed deficientem, sed Deus nullo modo potest esse causa deficiens, cum sit ipsum esse, & ipsa perfectio, & cum in eo congregentur perfectiones omnium generum, & vult Philosophus in 5. Met. c. de perfecto. Nullo ergo modo Deus potest esse causa peccati, cum nullo modo sit causa deficiens. Sic enim debemus imaginari, quod Deus quicquid facit, implendo facit. Hoc ergo modo producit Deus res, quia conicit eis suam bonitatem, & implet eas sua bonitate. Ideo August. loquens de Deo, 4. confes. ait. Deus, qui fecit cælum, & terram, & implet ea, quia implendo ea facit. Illud ergo, quod est omnia implens, & omnia perficiens non potest esse causa deficiens, & per consequens, nec causa peccati.

T. c. 11.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex eo, quod peccatum nos elongat à Deo. sed hoc non potest esse ex parte Dei, quæ est omnibus præsens, sed hoc est ex parte nostra, qui quantum in nobis est nos elongamus ab ipso. Propter quod vult August. 2. Confes. quod cum longè sumus à Deo: Deus non est longè à nobis, ait. n. in dicto li. Non enim longè est à nobis omnipotentia tua, etiam cum longè sumus à te, & 3. lib. ait, quod Deus est intimior nobis, quam intimum nostrum. Deus ergo non potest esse causa elongationis nostræ, cum sit semper præsens, & intimus nobis. Ergo non poterit esse causa peccati, per quod elongamur ab ipso,

Tertia

Exod. 14.

Rom. 9.

Esa. 45.

To. 4. q. 4.

Tertia via sic patet. Nam per peccatum sumus dissimiles Deo, sed omne agens in quantum agens assimilatur sibi passum: Deus ergo per ea, quae facit in nobis non facit nos dissimiles sibi, sed similes. Non ergo est causa peccati, cum per peccatum fiant homines dissimiles Deo.

Quarta via sic patet, quia per peccatum sumus digni puniri à Deo. Si ergo Deus esset causa peccati, & auctor, tunc puniret in nobis, quod ipse causa fasset, & egisset in nobis. Non ergo esset iustus iudex, si puniret in aliis, quod fecisset in eis. Et ista est via Fulgētij superius tradita, quod Deus est ultor, cuius non est auctor. Ipsius ergo peccati: cuius Deus est ultor, & punitor: consequens est, quod ipse non sit auctor.

Dico et, q
Aug. in quo
dam sermo
ne, quem fa
cit de flagel
latione Pha
raonis, cum
Deus imit
rebat Pha
raoni flagel
la, impende
bat miseri
cordiae be
neficia, qu
cor eius ad
conversionē
excitabat,
cū verò sub
trahebat,
hoc erat ex
zigore iusti
tiz, quae pp
ipsius Pha
raonis pec
cata, dū illa
flagella sub
trahebat,
ipsum obdu
rari sinebat,
& pro tan
to scriptura
dicit: cor ei
indurabat.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, q
Deus indurat non agendo, sed permittendo, vel indurat non imprimendo, vel causando malitiā, sed non dando gratiam.

Ad secundum dicendum, q voluntas est causa peccati, non, secundum q est à Deo, à quo habet, quod sit causa efficiens, sed prout est quoddam defectuum: ratione cuius potest esse causa deficiens, & est causa peccati. Non ergo voluntas est à Deo, vt est deficiens, & vt est causa peccati.

Ad tertium dicendum, quod nauta est cā naufragij per suam absentiam, sed Deus nulli potest esse absens, sed nos quantum est in nobis absentamus nos ab ipso. Ideo secundum Aug. sine eo esse volumus, sine quo esse non possumus.

Ad quartum dicendum, quod Deus sicut dedit nobis appetitum sensituum, siue sensualitatem, per quam habemus inclinationem ad malū: dedit etiam nobis rationem, per quam debemus nos regulare in passionibus, vel in inclinationibus illis. Si ergo secundum rationem nobis datā nos habeamus ad illas passionēs, vel ad illas inclinationes: non erit ibi peccatum, sed meritum, vel si erit ibi aliquod peccatum veniale: plus erit ibi de merito, quā de demerito: Hoc ergo mō erit nostrorum actuum causa Deus, quia erit causa nostrorum meritum. sed si sequamur passionēs illas, & deficiamus a regula rationis illius: defectus non erit causa Deus, sed nos ipsi.

Ad quintum dicendum, quod peccatum potest dici tenebra spiritualis causaliter, & effectiue, quia priuat gratia, & inhabilitat ad gratiam, quae potest dici lumen animae nostrae.

Priuatō ergo istius luminis, & istius gratiae magis debet dici poena, quā culpa, secundum quem modum Deus potest esse causa huiusmodi poenae, sicut aliarum poenarum.

A R T I C. III.

An actio peccati in quantum actio, sit a Deo?
Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. locis supra citatis, & alij Doct. D. Bon. d. 37. artic. 1. q. 1. Ric. d. 37. q. 3. Sco. d. 37. q. 1. Dur. d. 37. q. 1. Tho. arg. d. 37. q. 1. art. 3. Capr. d. 37. q. 1.

ACTIO quaeritur: Vtrum actio peccati in quantum actio sit a Deo. Et videtur, quod nō, quia à Deo, qui est summum bonū non potest egredi, nisi bonum, sed omne bonum est alicui bonum, quia nō est bonum, nisi quod appetitur ab aliquo, cum de ratione boni sit, quod cadat sub appetitu, sed multa peccata sunt, quae nulli sunt bona: immo omnibus nocent, vt homicidium, quod nocet facienti, & ei cui fit: talis ergo actus etiam secundum, q actus, non videtur esse à Deo.

Præterea quicquid est causa actionis malae, in qua est deformitas: videtur cooperari ad malum, sed Deus non cooperatur ad malum. ergo talis actionis non potest esse causa.

Præterea bonarum actionum in agentibus à proposito Deus est causa, quia conseruat in esse liberum arb. a quo egreditur actio bona, si ergo hoc modo esset causa malarum actionum: videretur, q non aliter esset cā bonorum, & malorum.

Præterea aliqua sunt mala ex genere, sed quae sunt mala ex genere: oportet, q sint mala ex differentia, quia iuxta modum generis accipiuntur differentia, in quas diuiditur genus. talis ergo actus non videtur habere aliquam bonitatem, propter quod non potest reduci in Deum, tanquam in causam, qui est summum bonum.

Præterea quidam actus sunt, qui secundū Philosophum statim habent conuolutam malitiam. Talium ergo actuum, qui non possunt separari à malitia: non potest esse causa Deus: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia aliqui actus sunt boni ex genere, & mali ex fine, ut reficere esurientem per inanem gloriam. Talium ergo actuum, non obstante, q sunt peccata, tamen quia secundum q actus sunt, boni sunt, ergo secundum q huiusmodi sunt a Deo.

Præterea per aliquos actus habentes conuolutam malitiam, cuiusmodi est adulterium, multoties producit inde substantia, quia multoties ex adulterio generatur proles. si ergo talium actuum non esset causa Deus: esset aliqua substantia, q non esset a Deo, quod est inconueniens.

R E S O L V T I O.

Actio peccati, vt actio deformis, & defectiua à Deo esse non potest, sed quatenus habet rationē entis, reduci potest ad primum agens, & ens primum, à quo omnis actio, vel omne ens dependet.

R E S P O N -

RESPONDEO dicendum, qd vt patet per Magistrum in littera, circa hoc fuerunt duæ opinioniones, quarum vna est, qd omnis actus quantumcunque deformis: quantumcunq; habens rationē peccati, vel culpæ; in quantum actus bonus est, & à Deo est. Et hoc vocauit Magister bonitatem essentialē, vel bonitatem actus, & essentialē. Alia opinio fuit, qd actus peccati secundum, quod actus, non est à Deo. Volunt. nisi, qd actus malus etiam in quantum actus non sit à Deo. Et si obiiciatur eis, quod omnes substantiæ, & omnes naturæ bonæ sunt, & a Deo sunt, & omnia in quantum sunt: bona sunt; Respondent hæc intelligenda esse de substantiis propriè sumptis, & de naturis propriè sumptis, quæ omnes sunt quædam substantiæ. Est etiam hoc intelligendum non solum de natura propriè sumpta, sed et de ipsis naturalibus productis cum natura: cuiusmodi sunt potentia animæ, ut voluntas, & intellectus, quæ sunt productæ cum natura animæ. Sed, vt aiunt, hoc non est intelligendum de ipsis actibus, qui si mali sunt, a Deo non sunt etiam secundum, quod actus. Fuerunt autē hæc duæ opinioniones ita solēnes tempore Magistrū, qd ipse nō fuit ausus se determinare ad aliquam earum, sed relinquit hoc prudenti lectori, vt post plenam informationem vtriusque opinionis eligeret, quam vellet.

Verum quia posteriores existētes super humeros priorum longius uident, quàm priores. Nam si nanus esset super humeros Gigantis: longius videret, quàm Gigas, quamuis nō sit magnæ subtilitatis hoc uidere. Non est. n. sub ambiguo ponendum, veram esse sententiā primam, & falsam, & erroneam esse secundam. Si. n. aliquod ens, vel aliquid qua res: vt ens, vel ut res non reduceret in Deū, tanq̄ in causam: oporteret dare duo principia: vnum bonorum, & aliud malorum. Rediret ergo error Manichæorum. Concedunt. n. sic errantes, qd anima, vel voluntas, quæ est in anima: est cā actus mali, vel actus peccati, tamen hoc non reducitur in ulterius agens, vel in Deum, sed anima à seipsa, vel per seipsam est agens talē actum. Est. n. anima, vt ens ab alio, sed vt agens malum, dicunt: nō est ab alio, sed a seipsa hoc agit.

Sed hoc quinq; viis possumus improbare. Prima ergo via sumitur ex his, quæ uidemus in naturalibus. Secunda ex ipsa primitate agentū, quia non est dare, nisi vnum primum agens. Tertia ex ipsa ratione entis, quia non est dare, nisi vnū primum ens: a quo sunt omnia entia. Quarta ex ipsa ratione actionis, quia non solum, vt est ens reducitur in Deum, sed etiam, vt est actio, & vt quidam motus largè loquendo de motu quodā speciali mō reducitur in Deum. Quinta sumitur ex ipsa ratione conseruationis, quia Deus non solum omnia facit, sed etiam omnia conseruat.

Prima via sic patet. Nam quæstio proposita est de operibus Dei. est. n. quæstio vtrum mali actus secundum, qd sunt actus, vel secundum, qd sunt quædam opera possunt dici opera Dei. Dicemus ergo, qd sicut in naturalibus Deus aliqua opera facit per seipsum, & illa fuerunt opera sex dierū, a

A quibus operibus Deus die. 7. requieuit. In talibus aut operibus non potuit esse defectus, quia omnia fuerunt facta, secundum qd voluit. iuxta illud: Omnia quæcunq; voluit fecit. Talia et opera nō fuerunt defectiua, sed perfecta, quia Dei perfecta sunt opera.

Sed est alius modus agendi ipsius Dei, etiā in istis naturalibus, prout producit ea medianibus agentibus naturalibus: a quo modo agendi Deus nūquam quiescit, quia omnes actiones agentū naturalium sunt a Deo, & reducuntur in Deū, de quibus actibus loquitur Aug. 9. super Gen. dicēs, qd natura agit interiori motu, nobisq; occultissimo, cui tamen si Deus subtrahit operationē intimam: extincta remaneret operatio naturæ. In talibus ergo actionibus potest esse defectus, quia Deus facit illas actiones medianibus agentibus naturalibus, quæ sunt agentia defectiua. Erit ergo in talibus actionibus duo considerare, ipsas actiones, & defectus. Igitur, ut actiones sunt, reducuntur in primum agens, a quo est omnis actio: oīs motus: omnis operatio. Sed put tales actiones sunt defectiue, vel habent defectum annexum: nō possunt reduci in Deum, vbi nullus potest esse defectus, sed reducuntur in agēs proximum, quod est agens defectiuum, vbi potest esse defectus: sic & in proposito: Nam omnia opera nostra operantur iuxta illud: Omnia opera nostra operatus es Domine. Opera ergo, quæ facit Deus in nobis immediatè per seipsum: oportet quod simpliciter loquēdo sint bona, sed opera, quæ operatur Deus, mediante creatura rationali, quæ est agens defectiuum: possunt esse defectiua, & mala: & habere rationē peccati, & culpæ.

In talibus ergo est duo considerare: ipsas actiones, & ipsos defectus: ergo, vt actiones sunt, reducuntur in Deum, tanq̄ in primum agens, sed ut defectiue sunt non possunt reduci in Deum: vbi nullus potest esse defectus, sed reducuntur hoc modo in agens proximum, id est in creaturam rationalem, vel in liberum arbitrium, quod est agens defectiuum, & vbi potest esse defectus. Si ergo quæretur: Vtrum peccata sint a Deo; Dicit debet, quod simpliciter loquēdo peccata non sunt a Deo. Nam peccatum dicit actū defectiuum. Tunc ergo peccatum simpliciter esset à Deo, quando hoc totum, id est actus defectiuus, esset a Deo, sed secundum quid peccatū est a Deo, quia in quantum habet rationē actus, & rationem entis reducitur in primum agens, & in primum ens, quod est Deus, a quo sunt omnes actiones, & omnia entia.

Secunda via sumitur ex ipsa primitate agentū, quia non est dare, nisi vnum primum agens. Nā si actio peccati, ut actio, & vt habet aliquid de entitate reduceretur in liberum arbitrium, & liberum arbitrium in creaturam rationalem, & non ulterius: creatura rationalis esset primum agens, quod est impossibile, oportet ergo, qd actio peccati, in quantum actio, reducatur in primum agens, quod est solus Deus.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex ratione entis, Nam alio modo est ens Deus, & alia entia.

Vide qd de esse, & essentialia.

tra. Nam Deus est ens, quia est ipse in esse, sed alia suat entia participantia ipsum esse. ideo esse absolute, & secundum se non competit, nisi Deo. Alia autem non habent esse, sed sunt, quia participant illud esse. Ideo dicitur in De Angel. Hierarchia, quod esse omnium est super esse diuinitas, & dominus in Exo. dixit Moysi: Ego sum, qui sum. Nihil ergo est ens, nisi quia participat illud esse, & quia est ab eo in quo est omne esse. & quia actio peccati secundum quod actio aliquam entitatem possitiam dicit: ideo secundum quod huiusmodi oportet, quod sit a Deo.

Exo. 3.

Quarta via sumitur ex parte ipsius actionis, quod actio, ut actio quodam speciali modo reducitur in Deum, quia Deus non solum est primum ens, in quod reducuntur omnia entia, & a quo sunt omnia entia, sed etiam est primum agens omnes actiones, & a quo sunt omnes actiones. Actio ergo, & est ens, & est actio, & ut est ens, est a Deo, tanquam a primo ente, a quo sunt omnia alia entia, sed ut est actio est etiam Deo quodam speciali modo, quia reducitur in Deum, non solum generaliter: prout reducuntur in Deum omnia entia generaliter, tanquam in primum ens: sed etiam specialiter. prout omnes actiones specialiter reducuntur in Deum, tanquam in primum agens.

Quinta via sumitur ex parte ipsius Dei, ut est ratio conseruationis, & ut est omnia conseruans. potest enim contingere, quod aliquis sit causa fieri rei, & tamen non sit causa esse rei, quia est causa efficiens, & non conseruans: sed econuerso esse non potest, quod in genere principij effectiui aliquid sit conseruans, & non efficiens. Deus enim nullus est causa conseruans, per se loquendo, cuius non sit causa efficiens, nec alicui est causa esse per se loquendo, cuius non sit causa fieri. Cum ergo quicquid est res aliqua, vel essentia aliqua, etiam per se loquendo, secundum quod huiusmodi reducat in Deum, tanquam in conseruationem: oportet quod reducat in Deum tanquam in actorem. Actio ergo peccati ut actio est, quia quaedam res est, vel quaedam essentia est: oportet, quod sit a Deo, tanquam ab efficiente, & ab actore.

Propositio.

Aduertendum autem, quod Præpositiuus in quadam summa sua hanc rationem specialiter mouet, & diffuse pertractat tenens hanc partem, quod actio peccati in quantum actio non est a Deo: dicens se propter hoc non tenere cum Manicheis, ponentibus duo principia, & duos Deos. Nam ut dicunt, non contingit ponere duos Deos, nisi ponantur duo Creatores. Actio ergo mala, si est a voluntate, vel ab anima per voluntatem, & talis actio, ut est actio peccati, non reducitur in Deum, & non est a Deo, tamen quia anima non creat illam actionem, sed facit eam ministerialiter, vel instrumentaliter per voluntatem quia voluntas secundum Anselmum in de Conceptu virgi. est instrumentum seipsum mouens. Sed licet hi aliquo modo pallient, quod non sit dare duos Creatores, tamen nullo modo subterfugiunt, quin quantum ad actiones malas sit dare duo agentia, quorum vnum non reducitur in aliud. Et si dicant, quod anima, vel Angelus esse habet

Voluntas est instrumentum seipsum mouens.

A Deo: tamen male agere etiam in quantum agere non habet a Deo; patet, quod cum agere præsupponat esse, & sicut res se habet ad esse, ita se habet ad agere: Propter quod quicquid non habet esse a se: non habet agere a seipso. ergo actio peccati quicumque sit deficientis, quicumque inordinata, tamen ut actio est, a Deo est: Res ergo ipsa, & actiones ipsa sunt a Deo, & in quantum sunt bonæ sunt, sed nos possumus male frui, vel male uti rebus, & actionibus. Ideo Aug. 10. de Tri. ait, quod non est alia uita hominis vitiosa atque culpabilis, quam male utens, & male fruens. Dicemus ergo cum Aug. eo. lib. quod uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, sed uoluntas nihil assumit in facultatem suam, nisi volendo: oportet ergo quod ipsum uelle, & ipsum actum suum primo assumat in facultatem suam, & mediante illo: assumit aliam. Ipsum ergo uelle, uel ipsum posse uelle habet a Deo, sed quod tale uelle ordinet, vel utatur in malum, hoc habet a se. Ideo Augustinus ait de Diabolo, quod a Deo habet potestatem, sed a se uoluntatem, & quod potestas eius semper est iusta, & uoluntas iniusta. Ut ergo uoluntas est potentia, & ut exit in actum: hoc est a Deo, sed ut male utitur illo actu, ut est defectus & inordinatio in illo actu: hoc est ab ipsa uoluntate, uel ab anima per uoluntatem.

To. 3. c. 10.

Vt quid sit.

B

Sed dices utrum uti sit agere, uel usus sit aliquid actus. Ad quod dici potest, quod usus, ut est malus, & ut est inordinatus: non est actus, sed defectus ab actu, uel est inordinatio actus: Propter quod peccatum si quantum ad actum est aliquid, & potest dici quid bonum, & essentia, quia ille actus est quaedam essentia: tamen quantum ad inordinationem, & defectum non est bonum, sed priuatio boni, uel non bonum, sed defectus boni. Et ut magis appareat, quod dicitur: dicemus, quod uoluntas non solum assumit in facultatem suam ipsum uelle, uel ipsum actum interiorum, sed etiam ipsos motus membrorum, & ipsos actus exteriores, ut mouet manum, & percutit, & percutiendo occidit, constat quod ipse motus manus reducitur in Motorem primum, id est, in Deum, a quo est omnis motus: tamen usus illius motus, ut quod cadat talis motus super non debitam materiam, sed super interfectionem innocentis: hoc non habet causam efficientem, sed deficientem. Deus enim mouet totam naturam, & dedit nobis liberum arbitrium, per quod possemus uelle, & non uelle. subiecit libero arbitrio potentias animæ, & membra exteriora, ut posset potentias mouere ad suos actus, & membra exteriora ad suos motus, usque ad quem punctum omnia facit Deus, sed quod nos per uoluntatem utamur istis inordinate: in hoc uoluntas non est causa efficiens, sed deficientis, & non reducitur in Deum, tanquam in agentem, sed tanquam in punientem. quia est eius ultor, & punitor secundum Fulgentium, cuius non est actor.

D

Adducit etiam Præpositiuus multas rationes, quod actio peccati, ut actio: non est a Deo, quæ omnes non concludunt, nisi in his, quæ agit Deus

Propositio.

imme-

immediatè per seipsum. sed in his, quæ agit mediantibus agentibus defectiuis, siue sint agentia naturalia, siue a proposito, quicquid est ibi actionis reducetur in Deum, & erit a Deo tanquam a primo agente, quicquid autem est ibi defectus reducetur in secunda agentia, quæ vt agentia sunt, simt organa Dei, & sunt causa efficiens. sed vt deficientia, non sunt causa efficiens. sed deficiens. secundum quem modum non pnt reduci in Deum tanquã in cam, vbi nullus pnt esse defectus.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, qd bonum est ipsius manus, quod potest exire in actum suum secundum imperium voluntatis, qd si esset mala, & paralitica, hoc non posset. sed qd isto motu manus vtamur ad aliquid defectiuum, & ad percutiendum innocentem, hoc quantum ad ipsam inordinationem, non est quid positiuum, sed quid priuatiuum. quia malum non est nisi priuatio boni. quicquid ergo est ibi actionis, & effectus, totum reducetur in Deum, quia non posset moueri manus, nisi ille motus causaretur a Deo, sed quicquid est ibi defectus inordinationis, & priuationis, hoc non reducetur in Deum, vt habet rationem peccati, vel culpæ, nec ipse actus inordinatus reducetur simpliciter in Deum, sed secundum quid. Videlicet in quantum est aliqua res, vel aliqua essentia, vel in quantum est actus. Nam ipse motus manus, quantumcunque sit inordinatus, aliqua res, vel aliqua essentia, & aliquis actus est: cum omnis motus diffiniatur, quod est actus mobilis, vt patet ex 3. Physicorum.

3. Phy. 9.

Ad secundum dicendum, quod Deus non comparatur ad malum sicut causa agens, sed sicut causa permittens, vel sicut causa, sine qua non potest agens secundum operare. quia si vellet operationem suam occultam subtrahere a rebus, nec voluntas posset velle, nec natura agere. Nam sicut diximus de natura secundum Aug. 9. super Gen. quod extincta esset operatio eius: si Deus subtraheret suam operationem occultam: sic, & de voluntate dicere possumus. Agit enim Deus suos impetus, & suos motus, & suas actiones occultas in omnibus agentibus, tam naturalibus, quam a proposito, vt potest haberi a Philosopho in de bona fortuna: Et nisi isti motus, & isti impetus essent, nullæ actiones eent, quia semper amoto primo, amouetur posterius. Vnde ergo est defectus in actionibus, & vnde contingunt peccata, tam in naturalibus, quam in moralibus est defectus secundum agentium.

Tom. 3.

Ad tertium dicendum, qd non est simile de bonis actibus, & malis, & de actibus, qui habent rationem culpæ, & meriti, quia malæ actiones, vt sunt actiones sunt a Deo: sed vt sunt culpabiles, & demeritorie non sunt a Deo, sed bonæ actiones, & meritorie, vt sunt actiones, & vt sunt meritorie sunt a Deo.

Ad quartum dicendum, qd mala ex gne nō hnt oem malitiam. Nam, vt patuit, in Dist. præcedenti actus moralis potest habere quatuor bonitates. Prima ex sua essentia, & hanc habet omnis actus in quantum actus est, quia in quantum actus est, quædam essentia est. Secunda bonitas actionis

moralis est ex gne, si cadat super debitam materiam. Tertia est ex fine, vel ex circumstantia. Quarta est ex habitu: prima bonitas non potest tolli ab actu: Ideo omnis actus in quantum actus est, bonus est, & a Deo est, & essentia quædam est. Sed quantum ad alia tria potest esse actus bonus, & malus, quia potest cadere super debitam materiam, & super indebitam, & potest ordinari ad bonum finem, & habere bonas circumstantias, & ad malum finem, & habere malas circumstantias: sic et actus potest causari ex bono habitu virtuoso, & ex malo habitu vitioso.

Ad quintum dicendum, quod aliqui actus istim habent conuolutam malitiam, vt homicidium innocentis, & adulterium: sed hoc est, quia nomina illorum actuum non significant actum tantum, sed significant actum cum ordinatione, & ideo vt tales non debent dici esse a Deo, nisi secundum quid, & cum conditione addita, videlicet in quantum actus non in quantum inordinati.

B

Q V A E S T. II.

De pœna.

DEINDE quæritur de secundo principali, videlicet, de pœna. Circa quod quæruntur tria. Primum: Vtrum aliqua pœna sit a Deo. Secundo dato, quod sit: Vtrum omnis pœna sit a Deo. Tertiò: cum malum dicatur de culpa, & de pœna: vbi magis reperitur ratio mali, vel in eo, quod habet rationem culpæ, vel in eo, quod habet rationem pœnæ.

C

A R T I C. I.

An aliqua pœna sit a Deo. Conclusio est affirmatiua.

D. Tho. 1. p. q. 49. ar. 2. Et 2. contra Gent. c. 40. Et 2. Sent. d. 37. q. 3. ar. 1. D. Bon. d. 36. ar. q. 1. Ric. d. 36. q. 1. Capr. d. 36. q. vlt. Dur. d. 37. q. 2.

D

PRIMUM sic procedit: videtur, quod nulla pœna sit a Deo. Dicitur enim Sap. Deus mortem non fecit. Et sicut nō fecit mortem: sic dicere possumus, quod non fecit alias pœnas, quia omnes videntur ordinari ad mortem, quæ est finis omnium terribilium, siue pœnarum.

Sap. 2.

Præterea pœna videtur esse, quædam priuatio boni debiti: sed Deus fecit creaturæ suæ quicquid debet facere. Iuxta illud Esa. Quid est quod debui ultra vineæ meæ facere, & non feci ei? ergo &c.

Esa 5.

Præterea nullus Sapiens artifex aufert ab opere suo aliquam bonam dispositionem, sed per pœnam aufertur a re bona dispositio: ergo &c.

Aegid. super 1j. Sent. A a a Præ-

Præterea Deus, qui ordinat omnia ad seipsum, nihil auertit a seipso, sed per poenam auertitur homo a Deo, quia quoad quis est in poena, non potest videre Deum. ergo &c.

Deut. 32. IN CONTRARIUM est, quod dicitur Deutero. 32. Ego occidam, & ego viuere faciã, ergo &c.

Eccl. 11. Præterea Eccles. 11. dicitur: Bona, & mala, vita, & mors a Deo sunt.

R E S O L V T I O.

Pœna est a Deo: res, & modus habendi: modo sit bonus, & perfectus: defectiuus non item.

RESPONDEO dicendum, quod propter hanc quæstionem, & propter præcedentem dicemus, quod tam in agentibus naturalibus, quàm in agentibus a proposito, Deus, mediantibus eis, facit omnes actiones ipsorum. Nam in agentibus puta in igne Deus existens in igne, qui est magis intimus igni, quàm sit ignis sibi, ut potest patere per Aug. in Confes. qui loquens Deo ait: Tu autem cras interior intimo meo. Deus ergo sic existens in igne, agit actionem ignis, mediante igne. Et si est defectus in actione illa, quicquid erit ibi actionis, erit a Deo, mediante igne. quicquid defectus erit, a solo igne, qui est agens defectiuus: non autem a Deo, in quo nullus potest esse defectus. Administrat tamen Deus agentia naturalia, & alia agentia taliter, quod ea proprios cursus agere sinat. Propter quod semper præsentem combustibili ignis exercet actum suum, & comburit, & nisi esset adeo præsentis igni agens istam combustionem una cum igne, ignis non combureret, quia cessante agere agente primo, cessat agens secundum, & hoc voluit Augustinus, ut supra diximus 9. super Gen. Quod extincta esset operatio naturæ: si Deus subtraheret suam interiorem operationem occultam. Vidit tamen Deus, quod ex ista administratione rerum, qua res sinat agere actiones suas, aliqua mala particularia debent inde euenire, quia ignis aliquando comburit domum, vel domos, & habitatores earum, inter quos forte sunt plures innocentes: Deus tamen noluit tollere suam legem communem per particularia mala, quæ inde eueniunt. Et si contingat aliquando ignem non comburere, præsentem combustibili, sicut fuit in tribus pueris: hoc fuit per miraculum. Facit enim Deus aliquando contra legem communem: sed hoc est valde raro. Sicut ergo in agentibus naturalibus est Deus agens actiones eorum, mediantibus eis: sic est in agentibus a proposito. Nam in ipsa voluntate est Deus agens actum voluntatis, id est, velle mediante voluntate. Propter quod velle, ut est actus, est a Deo: & a voluntate, & principaliter a Deo, quàm a voluntate. Et si Deus subtraheret suam actionem, extincta esset actio voluntatis, nec posset voluntas velle: nisi Deus in voluntate, & cum voluntate operaretur illud velle.

Si ergo illud velle cadat super bonam naturam, & sit bonum ex genere, & sit perfectum ex bonis circumstantiis, & ex debito fine: tunc Deus operatur in nobis illud velle, & perficere. Sed si sit defectiuus: operatur Deus in nobis illud velle: sed non illud deficere. Velle ergo reducetur in nos, & in Deum: sed deficere reducetur in nos, non in Deum. Et sicut administrat naturalia, quod ea proprios cursus agere sinat, non obstante, quod inde multa mala contingant, quia non vult infringere legem communem propter illa mala: sic etiam administrat agentia per voluntatem, ut eas proprias voluntates agere sinat, non obstante, quod ex hoc multa mala contingant. Et si vellet, subtraheret actionem suam a volentibus: hæc non contingerent: sed non vult infringere legem communem propter mala, quæ inde contingunt, quæ mala non sineret fieri, ut ait Augustinus in Enchir. nisi posset de eis bona elicere.

Tria ergo sunt in rebus omnibus: substantia, virtus, & operatio, & hæc tria, ut sunt: bona sunt. Ipsæ ergo res sunt bonæ, siue sint substantiæ, siue virtutes, siue operationes: sed usus rerum potest esse malus, & bonus, quia, ut dixi supra per Augusti, 10. de Trinita. non est alia vita huiusmodi vitiosa atque culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens. Si ergo quæretur, quid est usus: hoc declarat Augustinus lib. præfato ca. 6. quod uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis. Primo ergo voluntas, quæ est domina in regno animæ, assumit in facultatem suam actum suum, & utitur suo actu, id est, ipso velle, & mediante actu suo utitur actibus aliarum potentiarum, & motibus membrorum, & alijs rebus, ad quas applicantur tales actus, & tales motus, ut sibi placet. Voluntas ergo per motum manus utitur cultello ad interficiendum innocentem, quod est de genere malorum, & utitur pane ad reficiendum euntem, quod est de genere bonorum. Cum ergo actus voluntatis sit quædam res, & manus, & cultellus sint quædam res bonæ, & ipse actus voluntatis, ut est quædam res, & ut est actus, est bonus, sed ipsa voluntas peccat malè vtendo actu suo, & per illum actum suum malè vtendo alijs rebus.

Secundo dices, ut supra dicebatur, quid est istud uti? videtur fortè, quod sit actus, & si usus secundum se potest esse malus; ergo actus aliquis secundum se est malus, & res aliqua secundum se est mala. Videamus ergo, quomodo voluntas utitur suo actu: Hoc ergo modo utitur, quia assumit ipsum in facultatem suam, & in potestatem suam, & vult se velle: sed per illum eundem actum, per quem vult, vult se velle. quia si hoc esset per alium actum, esset abire in infinitum, & secundum regulam Philosophi quotiescunque est abire in infinitum, standum est in primis. Velle ergo, vel uti velle, vel velle, se velle, non dicit alium actum, sed dicit quendam modum illius actus. quia dicit reflexionem eius, quod non potest contingere, nisi in his, quæ habent dominium suorum actuum: Indidit ergo Deus talè ordinem

Ench. c. 11.

Rerum omnium tria.

Tomo 3. c. 10.

Vti quod sit.

Agentia naturalia, & secunda non excludunt.

Tomo 1.

ordinem in agentibus a proposito, & per voluntatem, vt habeant dominium suorum actuum. Ipsa ergo voluntas habet dominium sui actus, & vt vult, vtitur suo actu. Cum ergo quæritur quid dicat iste vsus secundum se consideratus, dicit istud dominium, & istum ordinem, quo agentia a proposito habent dominium suorum actuum, vt ex hoc dominio dicantur vti suis actibus, vel frui, quia omnis, qui fruitur, vtitur: sed non econuerso. Et si vltius quæritur quid est istud dominium. Dicemus, quod Dominus, & seruus sunt in prædicamento relationis essentialiter. propter quod dominium est quedam relatio. Relatio autem essentialiter non est aliquid, sed ad aliquid: Immo si volumus rectè de ipso dominio loqui: est relatio secundum rationem. Nam propter dependentiam realem, secundum quam refertur seruus ad dominum, dicitur Dominus referri ad seruum secundum rationem. Voluntas ergo, quia est domina sui actus: velle, quod est actus voluntatis, dependet a voluntate secundum rem, & refertur ad ipsam realiter: voluntas, quæ est domina sui actus, refertur ad suum actum secundum rationem.

Fiunt enim de relatione duæ distinctiones. quod est relatio secundum esse, & relatio secundum dici. Nam illa sunt relatiua secundum esse, quæ sunt in prædicamento relationis, vt Dominus, & seruus: pater, & filius. Sed illa sunt relatiua secundum dici, quæ sunt in alijs prædicamentis: sed competit eis quidam modus relatiuus, vt scientia, quæ est in prædicamento qualitatis refertur ad scibile. Fit autem alia distinctio de relatiuis, quia aliqua sunt relatiua secundum rem, aliqua secundum rationem. Et vna istarum distinctio non est alia, quia Dominus est in prædicamento relationis, & est relatiuus secundum esse: tamè refertur ad seruum secundum rationem: Patet ergo, quod voluntas vtitur actu suo, quia dominatur ei, & per actum suum vtitur alijs. Benè ergo diffinit Augustinus, quid est vti: Quod est assumere aliquid in facultatem, id est, in potestatem voluntatis, quia potestas dominium sonat. Vti ergo propriè non est res, sed magis est dominari, loquendo de dominio largè, prout pertractatio rerum est habere quãdam potestatem, & quoddam dominium supra res, quod quantum ad inferiora, & quantum ad res subiectas nobis, potest dici dominium: quantum ad superiora potest dici negociatio. Vt hoc sit vti quãdam negociatio voluntatis circa res, quæ negociatio non est propriè actus: sed est quidam modus circa actum: cum voluntas vtatur suo actu, & habeat quoddam dominium circa ipsum. Et vt dubia possibilia fugiamus: dicemus, quod voluntas respectu sui actus, quo primo, & principaliter vtitur, semper habet dominium. Sed respectu obiectorum, quibus vtitur, vel fruitur per actum proprium: potest dici habere negociationem quandam. & quia vsus voluntatis principaliter dicitur de actu, & vsus non dicit supra actum, nisi quandam relationem, & quoddam dominium: ideo talis vsus respectu sui actus, secundum quod huius-

modi non est res, sed est quidam modus se habendi circa talem rem, quæ est finis actus. Sufficit ergo ostendisse, quid est vsus voluntatis, vt comparatur ad suum actum: cum ceteris alijs vtatur voluntas per suum actum. Res ergo sunt bonæ, siue sint substantiæ, siue virtutes, siue operationes, sed modus se habendi circa res, quantum ad voluntatem dicitur vsus & potest esse malus, & bonus, & tunc est malus, quando est defectiuus, & inordinatus: tunc bonus quando perfectus, & ordinatus. Res ergo ipsæ sunt a Deo, & modus se habendi si est bonus, & perfectus, est a Deo, qui non solum operatur in nobis velle, sed perficere. Sed si est malus, & defectiuus, illud deficiere non est a Deo. Omnes ergo res reducuntur in Deum, & omnia entia reducuntur in Deum, & ipsi actus, vt sunt res, & entia reducuntur in Deum. Sed omnes modi se habendi circa tales non reducuntur in Deum, quia potest taliter accipi modus se habendi, quod dicit ipsum defectum, qui secundum quod huiusmodi non reducitur in Deum agentem, & maximè si sit defectus culpabilis: sed in Deum ordinantem, & punientem. Ex hoc apparet quomodo oportet aliquas pœnas esse a Deo. Nam cum voluntas in multis deficiat circa vsus rerum, quia multoties inordinate vtitur rebus Deus, a quo est omnis ordo, non sinit aliquid esse sic inordinatum, sed inordinationes culpabiles ordinabit per pœnas, quas pœnas oportet a Deo esse.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod Deus mortem non fecit, quia instituit naturam humanam possibilem non mori, & possibilem non peccare: tamen si vellet peccare, & peccaret, pro pœna talis culpæ comminatus est primis Parentibus per mortem.

Ad secundum dicendum, quod pœna est priuatio boni debiti: Deus autem tanquam iustus Iudex, & iustus Dominus nullum priuat bono debito, nisi pro sua culpa. Sed iustitia postulat, quod qui facit, quod non debet, vel non facit, quod debet, priuetur aliquo bono, quod habere debet.

Ad tertium dicendum, quod artifex sapiens sine culpa non priuat opus suum bona dispositione. sed non esset iustus si opus suum, id est, creatura sua culpam committeret, & non puniretur, & quia Deus non solum est sapiens, sed etiam iustus: Ideo &c.

Ad quartum dicendum, quod propriè loquendo, Deus non elongat aliquem a seipso: sed peccator elongat se a Deo, & auertit se a Deo loquendo de peccato actuali, & personali. Sed si quæras, quid dicendum sit de peccato naturali, & originali; Dicit debet, quod illud causatum est ex peccato actuali, & personali, non a Deo, sed a primis Parentibus humanam naturam corrupentibus, qua corrupta ortæ sunt personæ corruptæ. Iuxta illud Augustini supra pluries replicatum: Adam deprauatus genuit filios deprauatos.

Idem infra
d. 38. q. 1. ar.
3. & q. 2. nu.
1.

Adam deprauatus genuit filios deprauatos

ARTIC. II.

*An omnis pœna sit a
Deo.*

Conclusio est affirmatiua.

D.Tho. 2. Sent. d. 36. q. 3. ar. 1. D. Bon. d. 36. ar. 3. q. 2.
Ric. d. 36. q. 6. Capr. d. 36. q. vlt. Dur.
d. 37. q. 2.

SECUNDO quæritur: Vtrum omnis pœna sit a Deo. Et videtur, quod non: quia secundum Magistrum in Dist. præcedenti nullum præiudicium fit veritati, si ipsa peccata essentia- liter dicantur esse pœnæ: sed peccata non sunt a Deo. ergo &c.

Præterea aliqui iniuste passi sunt pœnas: sed nostra iniustitia est a Deo: ergo &c.

Præterea innocentem pati, vel nullum peccatum habentem pati non videtur esse a Deo, sed Christus fuit omnino innocens, quia erat innocens agnus, & nullum peccatum habebat, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, ergo &c.

Præterea Deus secundum Apostolum vult, omnes homines saluos fieri. sed qui vult salutem alicuius vult ei esse bonum, & nullum malum, quia hoc importatur nomine salutis: Deus ergo vult omnibus hominibus esse bonum, & nullum malum: sed omnis pœna est aliquod malum: ergo &c.

Tom. I.
c. 8

Amos 3.

IN CONTRARIUM est Augustinus I. Retracta. qui vult, quod omnis pœna sit iusta. sed omne iustum est a Deo: &c.

Præterea dicitur Amos 3. quod non est malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit. sed hoc non potest intelligi de malo culpæ. Intelligendū ergo de malo pœnæ.

RESOLVTIO.

*Pœna omnis a Deo est: idque voluntate con-
sequente, non antecedente, hoc
enim pacto mali habet
rationem.*

RESPONDEO dicendum, quod secundū Augustinum 3. de Trinit. voluntas Dei est prima, & summa causa omnium non solum spiritualium, sed etiam corporalium. quia nihil hic visibiliter, & sensibiliter agitur, quod non de interiori inuisibili, atque intelligibili aula, id est, voluntate summi Imperatoris iubeatur, aut permittatur secundum ineffabilem iustitiam præmiorum, atque pœnarum. Quærere ergo vtrū omnis pœna sit a Deo, est quærere, quomodo pœnæ comparantur ad diuinam voluntatem, sed vt distinguit Dam. lib. 2. cap. 29. Voluntas Dei

A est duplex: antecedens, & consequens. Et sicut distinguimus duplicem voluntatē Dei: Sic possemus distinguere in quolibet homine, vtputa in Rege, vel in Medico, vel etiam in homine. Deus enim secundum voluntatem antecedentem vult omnes homines saluos fieri, & nullum hominē vult habere aliquam pœnam: quia nullus potest esse saluus, vel beatus, quandiu est in aliqua pœna. Sed voluntate consequente vult peccatores puniri, & pati pœnas, & vult, quod mensura sit pœnarum, iuxta mensuram culpæ, vt supra diximus per Esa. Qui in mensura contra mēsurā, &c. Sic etiam quilibet bonus Rex vellet, quod omnes de Regno essent diuites, & gaudentes, & nullam pœnam habentes voluntate antecedente: sed non vult hoc voluntate consequente, quia si hoc modo vellet, plus communicaret pauperibus de suis diuitiis, quàm faciat. Vult etiam voluntate antecedente nullos de suo regno habere pœnas. Voluntate tamen consequente vult latrones suspendi. Bonus etiam Medicus, & si non voluntate antecedente: Voluntate tamen consequente vult in firmum amarissimam potionem bibere: vt per eam consequatur sanitatem. Nullum enim malum sub ratione, qua malum est, ab aliquo volitum. Nam hoc est volitum voluntate antecedente, quod est volitum secundum se, secundum quē modum cum pœna habeat rationem mali, nulla pœna est a Deo volita voluntate antecedente, sed voluntate consequente. Possumus aliquo modo saluare omnem pœnam esse a Deo volitā, & esse a Deo causatam. Distinguemus ergo triplicem pœnam: vna est pœna Christi, quæ fuit dissimilis ab omnibus alijs, quia in alijs hominibus, pœnæ, quas patiuntur, possunt dici aliquo modo causatæ ab aliqua eorum culpa: sed in Christo, vbi nulla fuit culpa, nec originalis, nec actualis, eius pœnam sic causatam nullo modo dicere possumus: sed præter pœnam Christi est dare pœnas aliorum hominum, quæ dupliciter habent esse in hac vita, & post hanc vitam. Hoc ergo modo procedemus in quæstione, quia primo ostendemus pœnam Christi fuisse a Deo. Secundo ostendemus pœnas eorum hominum in hac vita aliquo modo a Deo. Tertio declarabimus pœnas post hanc vitam esse hominibus a Deo.

Voluntatis
antecedentis,
& consequentis
de
claratio.

B vult hoc voluntate consequente, quia si hoc modo vellet, plus communicaret pauperibus de suis diuitiis, quàm faciat. Vult etiam voluntate antecedente nullos de suo regno habere pœnas. Voluntate tamen consequente vult latrones suspendi. Bonus etiam Medicus, & si non voluntate antecedente: Voluntate tamen consequente vult in firmum amarissimam potionem bibere: vt per eam consequatur sanitatem. Nullum enim malum sub ratione, qua malum est, ab aliquo volitum. Nam hoc est volitum voluntate antecedente, quod est volitum secundum se, secundum quē modum cum pœna habeat rationem mali, nulla pœna est a Deo volita voluntate antecedente, sed voluntate consequente. Possumus aliquo modo saluare omnem pœnam esse a Deo volitā, & esse a Deo causatam. Distinguemus ergo triplicem pœnam: vna est pœna Christi, quæ fuit dissimilis ab omnibus alijs, quia in alijs hominibus, pœnæ, quas patiuntur, possunt dici aliquo modo causatæ ab aliqua eorum culpa: sed in Christo, vbi nulla fuit culpa, nec originalis, nec actualis, eius pœnam sic causatam nullo modo dicere possumus: sed præter pœnam Christi est dare pœnas aliorum hominum, quæ dupliciter habent esse in hac vita, & post hanc vitam. Hoc ergo modo procedemus in quæstione, quia primo ostendemus pœnam Christi fuisse a Deo. Secundo ostendemus pœnas eorum hominum in hac vita aliquo modo a Deo. Tertio declarabimus pœnas post hanc vitam esse hominibus a Deo.

Christi pœna.

D Pœna Christi fuit a Deo, eam voluntariē assumente: fuit a Deo illam acceptante, fuit a Deo illam causante. Fuit ergo pœna Christi a Deo voluntariē eam assumente. Nam Christus fuit verus, & perfectus Deus, ante secula a Patre genitus, & verus, & perfectus homo a Matre in seculo natus. Propter quod pœna Christi fuit pœna ipsius Dei, & passio Christi fuit passio ipsius Dei. Nam passio illam ipse Deus dicitur passus, quia vt ait Dam. actiones, & passiones sunt suppositorū. Natura enim potest esse ratio agendi, vel patiendo, sed ipsum suppositū est, quod agit, & patitur, & quia in Christo non erat, nisi vnum suppositum, & vna persona, quæ erat verus Deus, & verus Filius Dei Patris: Ideo in passione illa verus Deus patiebatur, & verus Deus sustinebat pœnam non secundum naturam diuinam: & quō.

Christus dñ
patiebatur,
verus Deus
patiebatur,
& quō.

Sed

Sed secundum humanam: sed hoc non obstante verus Deus patiebatur, quia ille verus Deus Deus erat verus homo, vel hoc non obstante, quod non patiebatur secundum naturam divinam, sed secundum humanam, verus Deus patiebatur, quia, ut dictum est, natura est ratio actionis, vel passionis. natura formae est ratio actionis. natura materiae ratio passionis. Sed id cui attribuitur actio, & passio, vel id quod agit, & patitur est ipsum suppositum, vel ipsa persona. Ideo dicit Philosophus in 1. de Anima: quod anima non intelligit, sed homo per animam: Potest ergo anima, vel potentia intellectiva animae non esse ratio intelligendi, & esse per id, quod homo intelligit: sed ipse homo. id ipsum suppositum humanum, vel ipsa persona humana est id, cui attribuitur intellectus intelligendi, & est id, quod intelligit: ideo ibidem dicitur, quod anima non intelligit, sed homo per animam. Ipsum ergo suppositum, & ipsa persona divina, id est ipse Deus a patre genitus erat ille, qui patiebatur, sed ratio patienti in eo erat natura humana, non divina. Natura ergo humana non patitur: sed Deus patiebatur in illa natura, & per illam naturam, per quam factus homo, & verè passibilis. Illa ergo poena, quam sustinuit Dei Filius in passione, erat a Deo, id est a Dei Filio, eam voluntarie assumente. Nam nos de necessitate contrahimus poenas, quas patimur: Christus autem poenas, quas passus est de necessitate contraxit: sed pro nobis redimendis eas voluntarie assumpsit. Et quia ipse erat verus Deus, & ita quam verus Deus, licet non secundum naturam divinam: Ita, quod ibi, tanquam, reduplicet non naturam: sed suppositum, ut hoc modo dicatur tanquam Deus passus, & tanquam Deus poenas illas voluntarie assumpsit. Oportet ergo hoc modo illas poenas fuisse a Deo eas voluntarie assumente. Potest etiam dici poenam illam, vel poenas illas fuisse a Deo non solum a Filio, sed a tota Trinitate passionem illam acceptante. Nam solus Filius fuit passus: sed tota Trinitas acceptabat passionem illam, & complacebat sibi in passione. Nam cum dicimus, quod Deus fuit passus: ibi Deus proprie loquendo non stat pro natura divina: sed pro supposito, vel pro persona divina. nam licet totius Trinitatis sit una natura: tamen sunt ibi plura supposita, & plures personae. Nam persona Filii distincta est a persona Patris, & Spiritus sancti: ideo nec Pater, nec Spiritus sanctus passus sunt: sed solus Filius. Propter quod quidam heretici vocati sunt Patri passiani, quia dicebant Patrem esse passum. Solus ergo filius illam passionem sustinebat: sed tota Trinitas illam passionem acceptabat. poena ergo illius passionis fuit a Deo, id est, a tota Trinitate eam acceptante. Tertio: poena illa fuit a Deo, id est, a tota Trinitate, causante. Nam Filius tradidit seipsum in mortem pro nobis; ideo ipse dicebat de seipso: Nemo animam meam accipit a me: sed ego pono animam meam pro omnibus meis. & in Esa. dicitur: Oblatus est, quia ipse voluit. Filius ergo tradidit, id est, dedit seipsum in mortem pro omnibus nobis, & Pater etiam dedit, & tradidit illum, iuxta illud: ad Roma. Qui etiam

A filio proprio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. Sic etiam potest dici de Spiritu sancto, quod eum tradidit in mortem: quia indivisa sunt opera Trinitatis: cum sint indivisa substantia.

D V B. L A T E R A L I S.

An omnium hominum poena in hac vita sint a Deo.

Conclusio est problematica ob varium sensum.

Si poenae ad peccatum originale referantur, poenas temporales ab ipso origine traxisse credimus: si vero ad medicum, iustum iudicem, primumque agens; eandem a Deo esse censemus. Poena autem aeterna non nisi ad Deum est reducenda.

L T E R I V S forte dubitaret aliquis: cum ostensum sit, nos posse concedere poenam Christi fuisse a Deo: Vtrum poenae omnium aliorum hominum in hac vita sint a Deo.

Sciendum ergo omnes poenas, quas patiuntur homines in hac vita, causatas esse a peccato originali. Nam ideo contrahimus peccatum originale, quia nascendo accipimus naturam corruptam in Adam, quam accipiendo contrahimus peccatum originale. Et quia ex natura corrupta oriuntur omnes poenae, quas patimur, vel pati possumus in hac vita: ideo ad culpam originalem, tanquam ad causam possunt reduci omnes tales poenae, quia quicquid pro culpa nostra patimur, potest dici ordinatum ad illam culpam: Ideo omnes poenae, quas hic patimur, possunt dici esse a Deo in quantum ordinatae sunt, & in quantum contingunt pro nostra culpa.

Sed dices, quod homo absolvitur a peccato originali in baptismo. Si ergo per culpam originalem istas poenas patimur: cum ab illa culpa sumus absoluti, non deberemus istas poenas pati, vel iniustum est, quod eas patiamur. Et quia quod est iniustum non est a Deo: ergo &c.

Ad quod dici potest non esse inconueniens vnum, & idem aliter, & aliter sumptum esse a Deo, & non a Deo. Nam illud idem essentialiter, quod est actio, est passio: & tamen ut actio potest dici displicens Deo, & ut passio placens. Nam illud idem, cum Iudaei crucifigebant Christum: displicebat Deo, quia hoc faciebant mala intentione: sed quod Christus crucifigebatur, & patiebatur a Iudaeis, vel a gentibus incitatus a Iudaeis Deo placebat. ibi enim actio displicuit: sed passio grata fuit. Et sic vnum, & idem sub alia, & alia ratione potest esse placens, & displicens Deo: sic vnum, & idem potest dici a Deo factum, & non factum, & iustum, & non iustum. * Per Baptismum. n. absolvimur a peccato originali, & restauramur quantum ad personam, non quantum ad naturam. Non enim redditur nobis originalis iustitia, quae non Aegid. super ij. Sent. A a a 3 com-

* Baptismo absolvimur a peccato originali, quantum ad personam: sed originalis iustitia nobis non restituitur.

Tex. 6. 64.

Patri passiani haeretici.

Ioan. 10.

Esa. 53.

Rom. 8.

Ad secundum dicendum, qd pœna Christi fuit a Deo, non pro peccatis suis, sed pro peccatis nostris, vt supra diffusius dicebatur.

Ad quartum dicendum, qd Deus vult omnes homines saluos fieri, & nullam pœnâ habere, voluntate antecedente: sed voluntate consequente vult pro ordine ad culpam nos pœnas suscipere.

ARTIC. III.

An ratio mali principalius de malo culpa, quàm pœnæ dicatur. Conclusio est affirmatiua.

D.Th. 1. p. q. 48. art. 6. Et 2. sent. d. 37. q. 3. art. 2. Et de Malo q. 1. ar. 5. Ricar. d. 37. q. 2. Dur. d. 37. q. 3.

TERTIO quæritur, cum malum dicatur de malo culpæ, & de malo pœnæ: vbi magis, & principalius habeat esse ratio mali. Et videtur, quod magis conueniat ratio mali pœnæ, quàm culpæ.

Nam sicut se habet bona actio ad præmiû, quia meretur præmiû; sic se habet culpa ad pœnam, quia meretur pœnam. sed ratio boni magis est in præmio, quàm in merito: ergo ratio mali magis reperitur in pœna, quàm in culpa.

Præterea malum consistit in quadam priuatione: quia hoc est malum, priuatio boni. sed culpa semper est accidens, & non potest priuare nisi accidens. sed pœna potest priuare ipsam substantiam: mors enim, quæ est priuatio substantiæ, non habet rationem culpæ, sed pœnæ: ergo &c.

Præterea, propter quod vnumquodque, & illud magis: sed culpa est fugienda propter pœnâ: ergo ratio mali plus reperitur in pœna, quàm in culpa.

Præterea damnati propter pœnam vellunt non esse: sed nõ esse videtur magis ratione mali, quàm pœnæ: ergo &c.

Præterea malum, ideo malum est, quia nocet, secundum Aug. 12. de Ciuit. Dei. sed malum in eo, quod nocet, videtur esse pœna: ergo &c.

IN CONTRARIUM est August. 3. de Ciuit. Dei, vbi ait, qd mala morum sola, vel maxima deputanda, id est, reputanda sunt. sed malum moris est culpa: ergo culpa, vel est solum malum, vel maximum malum.

Præterea secundum Dion. 4. de Diuino. puniri non est malum, sed fieri pœna dignum. Cum ergo homo puniatur per pœnâ, & fiat pœna dignus per culpam, ratio mali magis reperitur in eo, quod est culpa, quàm in eo, quod est pœna.

R E S O L V T I O.

Malum de culpa magis, quàm de pœna dici debet. Idq; patet: si vtrunq; in se consideretur: ad suû subiectum: ad sua genera: ad actum voluntatis: ad ipsum ordinem: bonumq; ipsum referatur.

RESPONDEO dicendû, qd ad sex vijs possumus inuestigare, quod malû magis dicitur de culpa, quàm de pœna. Sumetur enim Prima via, prout culpa, & pœna comparantur ad suum subiectum. Secunda, prout comparantur ad sua prædicamenta, siue ad sua genera. Tertia, prout comparantur ad actum voluntatis. Quarta, prout considerantur se. Quinta, prout comparantur ad bonum, cui contrariantur. Sexta, prout comparantur ad ipsum ordinem.

Prima via sic patet: nam illud magis habet rationem malû, per quod subiectum dicitur malum, & nõ potest competere, nisi malis, quàm illud, per quod subiectum non dicitur malum, & potest competere etiam bonis. Sed homo, vel anima, vel voluntas, in quo est culpa tanquàm in subiecto, semper dicitur malus, si est in eo culpa, & hoc non potest esse, nisi in malis, & in peccatoribus: sed pœna potest esse in hominibus bonis, & virtuosis, & propter eam non dicitur homo malus: ergo &c. Et hanc viam tangit Augustinus 4. de Ciuitate, vbi ait, quod mala pœnæ plurimû patiuntur & boni: mala culpæ, vel mala morum non nisi mali.

Secunda via sic patet: nam culpa, vt culpa est, secundum quod Magister vult 35. Distin. huius libri, dicit ipsam actionem. pœna dicit ipsam passionem: & actio est causa passionis. Sed, vt vult Dionysius 2. de di. no. abundanter, & substantialiter, quæ sunt causatorû præinsunt causis. Ex ipsis ergo prædicamentis, vel generibus culpæ, & pœnæ (quia culpa, secundum quod huiusmodi dicitur esse in genere actionis, cum actio sit causa passionis) si malum dicitur de pœna, & de culpa (quia quæ sunt causatorum abundantius, & essentialius præinsunt causis) malum abundantius, & essentialius dicitur de culpa, quàm de pœna.

Tertia via sumitur, prout culpa, & pœna comparantur ad actum voluntatis. Nam vtraque habet ordinem ad voluntatem: Vna secundum complacentiam, alia secundum displicentiam. Nam culpa semper est voluntaria, & placens: pœna secundum quod huiusmodi inuoluntaria, & displicens. Cum ergo summum bonum nostrum, & tota beatitudo nostra consistat in actu voluntatis, prout per amorem ordinatum ad finem nostrû, qui est Deus coniungimur Deo, tota miseria, & tota infelicitas nostra consistet, prout per amorẽ inordinatum auertimur a Deo, & elongamur ab ipso. Et quia hæc est culpa: ergo &c. ideo signantur August. vt supra allegauimus 4. de Ciuit. Dei, vult, qd mala morum. i. mala culparum sint sola, vel maxima mala reputanda.

Quarta via ad hoc idem sumitur, prout malû culpæ, & malum pœnæ considerantur secundum seipsa. Nam secundum Philosophum in Topicis, illud est albius, quod nigro est impermixtius. ergo illud est peius, quod bono est impermixtius: sed mala culpæ secundum, quod huiusmodi nõ sunt à Deo, & secundum, quod huiusmodi, formaliter loquendo, non habent aliquid bonitatis permixtû: sed mala pœnæ semper habent aliquem ordinem ad Deum, quod est summum bonum, à quo est omne

Tomo 5. cap. 2.

Tomo 5. cap. 2.

3. Top. c. 4. loco. 9.

omne bonum, & secundum quod huiusmodi semper habent aliquid bonitatis annexum, saltem bonitatis iustitiæ: ergo. &c.

Quinta via sumitur, prout culpa, & pœna comparantur ad bona, quibus contrariantur. Nam culpa directè videtur contrariari ipsi bono diuino. nam non committitur culpa, nisi prout agimus contra diuinum bonum; vt puta, quia non amamus diuinum bonum, vt debemus: vel quia non honoramus ipsum, vt tenemur. sed pœna videtur directè contrariari bono creaturæ, prout creatura priuatur aliquo bono sibi aliquo modo debito. Cum ergo illud sit maius malum, quod contrariatur, & opponitur maiori bono, culpa habet rationem maioris mali, quàm pœna. Sed dices, quod etiam pœna opponitur bono diuino: quia ista est maxima pœna nostra, inquantum priuamur illo maximo bono diuino. Sed hoc est facile soluere: quia culpa opponitur bono diuino secundum se, prout bonum diuinum, quod secundum se est amandum, & honorandum, non amamus, nec honoramus, vt debemus: sed si pœna aliquo modo opponitur bono diuino, hoc est, prout tale bonum est aliquo modo bonum nostrum, vt puta, quia non habemus ipsum, vt volumus.

Sexta via ad hoc idem sumitur, prout malum culpæ, & pœnæ comparantur ad ordinem. Nam totum bonum nostrum est, prout ordinamur à Deo, & totum malum, prout deordinamur à Deo. Cum ergo culpa per se, & formaliter loquendo, sit quædam deordinatio à Deo: pœna autem per se, & formaliter loquendo, non sit talis deordinatio, immo magis sit quædam ordinatio à Deo, prout deordinamur à Deo per culpam, sic ordinamur ab ipso per pœnam: ideo &c.

Possit etiam, qui vellet inuenire septimam viam, videlicet, quod malum pœnæ est malum huius, vel illius, & est malum secundum quid, & potest esse bona res, quæ infert pœnam; ideo ait August. 12. de Ciuitate Dei, qd si vellemus vituperare naturas aliquas: quia sunt nobis nociuæ, possemus & Solem vituperare. Nam quidam peccates iubentur poni ad Solem. sed malum culpæ est simpliciter malum; quia nullum agens bonum agit, vel efficit malum culpæ.

Possit etiam quis & octauam viam enarrare. Nam malum pœnæ causatur à malo culpæ: sic enim videmus in naturalibus, quod nunquam calor ignis causatus ab igne est tantus, sicut est calor ignis, & si debeat esse tantus, oportet, quod aer calefactus sit ignis. Sic & in proposito malum pœnæ, quod causatur à malo culpæ, nunquã est tantum malum, sicut est malum culpæ, & si debeat esse tantum, oportet, quod illud malum sit quædam culpa, secundum quem modum dicimus, quod culpa sequens est pœna culpæ præcedentis. Sic ergo pœna nunquam potest esse tantum malum, sicut est culpa, nisi illa pœna sit culpa. Per se ergo loquendo, culpa plus habet de ratione mali, quàm pœna.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod non est simile de præmio bonæ operationis, & de pœna, quæ est præmium malæ operatio-

nis. Nam præmium bonæ operationis, quod est beatitudo nostra, magis cõiungit nos Deo, quàm ipsa bona operatio: sed præmium, quod est pœna malæ operationis, vel culpæ, non magis elongat à Deo, quàm ipsa culpa: immo per se loquendo, nos elongat minus, cum culpa sit contra voluntatem Dei: pœna autem sit secundum voluntatem eius modo, quo supra dictum est.

Ad secundum dicendum, quod pœna potest priuare hominem quantum ad substantiam, quæ est corpus: non autem quantum ad substantiam, quæ est anima: sed culpa priuat hominem ista gratia, quæ est bonum spirituale, & quæ est maius bonum, quàm substantia corporalis: ideo &c.

Vel possumus dicere, quod bonum, & ens quæuis conuertantur; tam è vt sumuntur simpliciter, & secundum quid, se videntur habere modo opposito. Nam secundum substantiam dicitur homo ens simpliciter, & secundum accidentia, dicitur ens secundum quid: sed quantum ad bonitatem è conuerso. Nam secundum substantiam, vel inquantum est homo, dicitur bonus secundum quid: sed secundum virtutes, & bonos mores dicitur bonus simpliciter; sic etiam secundum vitia, & malos mores dicitur malus simpliciter.

Ad tertium dicendum, quod ratio supponit falsum, & peccat in materia. Nam non est verum simpliciter, quod culpa sit fugienda propter pœnam, immo magis est fugienda propter seipsam. Nam non debemus peccare pro quacunque pœna non incurrenda, quod concordat, cum dicto Philoſophi 3. derisoria esse metra Neronis cogètia matrem occidere. Nam pro nulla pœna cauenda, etiam si deberet inde incurrere mortem, non deberet quis matrem occidere. Sed si volumus bene sequi mentem Philoſophi, dicemus, quod potius debet quis sustinere mortem, quàm contra rationem agere, quod etiam esse de intentione Scripturæ sacræ, & Sanctorum, nemo dubitare potest.

Ad quartum dicendum, quod non esse secundum se non potest cadere sub appetitu; tamen ratione alicuius mali vitandi potest quis appetere non esse. Credimus ergo, quod damnati non appetant non esse secundum se: sed propter acerbissimam pœnæ vitandam credimus, quod magis vel lent non esse, quàm esse: quia quando videbunt se ad illam pœnam, & confusionem acerbissimam obligari, quærent mortem, & non inuenient, & dicent montibus: Cadite super nos, & collibus operite nos.

Ad formam autem arguendi, quod peius est non esse, quàm peccare; dici debet, quod illud est peius, quod recta ratio magis vitat, & illud minus malum, quod recta ratio magis eligit: quia de duobus malis minus malum est eligendum. Si ergo ab aliquo sapiente ratione prædicto quæreretur, quid potius vellet, an peccare, & auerti à Deo, an non esse? deberet eligere non esse. Nam quicumque beneficiatus, & accipiens bonum aliquod à benefactore potius deberet velle perdere illud bonum, quàm facere contra suum benefactorem. Et quia nos habemus esse à Deo;

9. Ethic. 1.
Et 5. Eth. 9.
sed vide
hic, & ibi
diuersitate
nominum.

Lucæ 23.

à Deo: recta ratio dicitur, quod potius debemus velle perdere illud esse, quam facere contra Deum.

Ad quintum dicendum, quod si poena nocet, plus nocet culpa: quia contrariatur maiori bono, ut in principali solutione dicebatur.

Dubitatio I. Litteralis.

SUPER litteram primo quaeritur de illo verbo: Non quia non sit actio, ubi dicitur velle, quod actio separat nos à Deo. Sed contra: Actio secundum, quod huiusmodi etiam inordinata, est à Deo: ergo &c. Dicendum, quod actio inordinata, vel actio mala hoc totum non est à Deo. sed vñ actio est, à Deo est: ut mala, & inordinata, non est à Deo, sed separat à Deo. cum dicitur in littera, quod actio mala separat nos à Deo, non est intelligendum, ut actio: sed ut mala, & inordinata.

Dubitatio II. Litteralis.

VLTERIVS autem dubitatur de eo, quod in littera dicitur, quod hoc verbu Aug. Omne quod est, in quantum est, bonum est, intelligitur de naturis, & substantijs tantum. Sed contra: Ipsae etiam actiones, ut supra declarauimus, in quantum sunt, bonae sunt; Dicendum, quod illa verba recitat Magister in persona dicentium, quod substantiae, & naturae pertinentes ad predicamentum substantiae, & quae sunt annexa talibus substantijs, & naturis naturaliter, ut puta potentiae animae, sicut est voluntas, & intellectus, sunt à Deo: sed actiones malae istarum potentiarum, ut puta male velle, & male cogitare, non sunt à Deo: sed, ut patet per habita, haec opinio secundum se totam considerata, falsa est. sed oportet dicere, quod actiones malae, & inordinate in quantum actiones, sunt à Deo, & sunt quaedam essentia, & quaedam natura, & quaedam substantia, eo modo, quo supra diximus. sed ut sunt malae, & inordinatae, non sunt à Deo: quia hoc modo non dicunt aliquid positivè, sed privativè: & non dicunt esse, sed non esse: & non habent causam efficientem, sed deficientem.

Dubitatio III. Litteralis.

VLTERIVS autem dubitatur de eo, quod in littera dicitur: Opera Diaboli: ubi videtur velle, quod opera Diaboli non dicuntur res, sed vitia. Sed contra: Opera Diaboli aliquae actiones sunt, & omnes actiones aliquae res sunt: ergo &c. Dicendum, quod opera Diaboli, ut actiones sunt, res sunt, & illas agit Deus, mediante creatura sua: sed ut inordinata, & prava sunt, à Deo non sunt, sed vitia sunt.

Dubitatio IIII. Litteralis.

VLTERIVS quaeritur de hoc, quod dicit

A quasdam res esse, quae non sunt à Deo. Contra: Deus est primum ens, à quo sunt omnes res, & omnia entia; Dicendum, quod hoc dicit non secundum opinionem propriam: sed secundum opinionem dicentium ipsos actus malos non esse à Deo, secundum quod actus. Vel si volumus loqui de re, ut dicitur à reor, reris, ut dicatur res quicquid potest cogitari, & considerari, ut etiam ipsae privationes hoc modo dicantur res, sic aliqua res sunt, quae non sunt à Deo: quia defectus, & privationes non sunt à Deo. Vel possumus dicere, quod ipsae privationes, quae non sunt à Deo, possunt dici res materialiter, & ratione subiecti.

Dubitatio V. Litteralis.

VLTERIVS quaeritur de eo, quod dicitur: Quid igitur mirum, si Deus non dicitur esse actor eorum, quae nihil sunt? &c. Contra. Nam ipsius nihil Deus potest esse causa. Nam sicut Deus potest facere de nihilo aliquid, ita potest de aliquo facere nihil; Dicendum, quod aliqua directe cadunt sub actione, & ista sunt possibilia. Aliqua indirecte, & hoc modo possunt habere causam privatiuam; sicut claudens fenestram est causa tenebrae, quia subtrahit lumen ab aere; sic Deus non infundens lumen gratiae in animam est causa tenebrae in ea.

Dubitatio VI. Litteralis.

CVLTERIVS quaeritur de eo, quod dicitur, quod Deus est causa omnium, subintelligendum est bonorum. Contra: Sicut Deus est summum bonum, à quo sunt omnia bona; ita est primum ens, à quo sunt omnia entia. Omnium enim, quae sunt, absolute loquendo, Deus est causa. Ad quod dici potest, quod ibi bonorum, si vera est locutio, non excludit, nisi defectus, & privationes; quae secundum, quod huiusmodi, nec sunt entia, nec sunt bona.

Dubitatio VII. Litteralis.

VLTERIVS quaeritur de eo, quod dicitur, quod iniquitas culpae non est substantia, nec est natura. Contra: Substantia dicitur de omni essentia, ut patet ex quinto: sed ipsa iniquitas, ut dicitur ^{s. Met.} actum, est aliqua essentia, vel natura: ergo &c. Dicendum, quod iniquitas potest accipi tripliciter: Vel pro ipsa privatione, vel pro ipso actu, qui substernitur privationi, vel pro toto, videlicet pro actu sic privato. Primo modo iniquitas non dicit essentiam, nec substantiam, nec naturam, & non est à Deo: quia hoc modo non est aliquid, sed potius nihil. Secundo modo, ut dicit ipsum actum, dicit aliquam essentiam, & potest vocari essentia, vel natura, & oportet, quod sit à Deo, qui est primum ens, à quo est omnis essentia, vel natura. Sed tertio modo, ut dicit totum, videlicet actum cum privatione, & cum defectu, non potest reduci in Deum, ubi nullus potest esse defectus.

DIST. XXXVIII. A

De fine, & intentione ad voluntatem relata.

OST PRÆDICTA DE VOLUNTATE.] In hac 38. Distin. vt diximus in principio 33. Dist. Magist. determinat de voluntate, prout per suâ actionē comparatur ad finē.

Et quia duplex est actio voluntatis: interior, & exterior, ideo duo facit. Quia Primo determinat de voluntate, prout comparatur ad finem per actionem interiore. Secundo, prout comparatur per exteriorē, ibi: [*Post hæc de actibus.*] in principio 40. Dist. Vel si volumus, possumus sic distinguere hanc Dist. à 40. Distin. quia hic determinat de actibus voluntarijs generaliter, qui sunt recti, & boni, prout comparantur ad bonum, & rectum finem, sed in 40. Dist. specialiter descendit ad actus exteriores. Circa primum duo facit: quia Primo facit, quod dictum est. Secundo specialiter querit, quare ratio peccati, & meriti specialiter sumatur ex parte, ibi: [*Hic oritur questio.*] in prin. 39. Dist. Circa primū duo facit: quia primo ostēdit actiones nostras voluntarias, esse bonas generaliter ex fine. Secundo dat differentiam inter voluntatem, finem, & intentionem, ibi: [*Solet etiam queri.*] Circa primum duo facit: quia Primo ostendit bonitatem voluntatis, & actionem eius esse ex fine. Secundo specialiter declarat omnium bonarum voluntatum esse vnum vltimum finem, & omnium malarum vnum vltimum vinculum, ibi: [*Sed queritur.*] Circa primū tria facit: quia Primo ostendit voluntatem, & actiones eius fortiri bonitatem ex fine. Secundo declarat, qui sit ille finis: quia est charitas, & dilectio Dei. Tertio ex hoc ulterius concludit, quod si charitas est finis rectarum voluntatum, quod est huiusmodi finis est ipse Deus, & ipse Christus. Secunda ibi: [*Omnis itaque præcepti.*] Tertia ibi: [*Qui ergo charitatem.*] Tunc sequitur illa pars: [*Sed queritur, vtrum*] in qua specialiter inquirat: vtrum omnium bonarum voluntatum sit vnus finis. Et ostendit, quod bonarum voluntatum possunt esse plures, & diuersi fines proximi: sed est vnus finis vltimus, qui est finis finium. Et malarum voluntatum est vnus laqueus vltimus, videlicet tenebrę exteriores, quibus omnes inuoluntur, & ligabuntur. Quatuor ergo facit: quia Primo facit, quod dictum est. Secundo obijcit contra determinata: quia cum concessisset bonarum voluntatum posse esse multos fines proximos, obijcit per Aug. dicentem, quod nullo modo debemus nobis constituere plures fines. Tertio ostendit hoc dictū Aug. non esse cōtra præmissa. Quarto specialiter soluit dictum August. quod non

debemus nobis constituere duos fines in diuersa tendentes non ordinatos ad vnum aliquid. Secunda ibi: [*Veruntamen.*] Tertia ibi: [*Hoc autem sibi.*] Quarta ibi: [*Cum ergo ait*] Tunc sequitur illa pars: [*Solet etiam queri.*] in qua specialiter declarat, quomodo differunt voluntas, finis, & intentio. Et duo facit: quia primo dat differentiam inter voluntatem, & finē, dicens, quod voluntas est illud, quo volumus: sed finis est illud, quod volumus, & propter quod volumus. Et dat etiā differentiam inter finem, & intentionem. Nam cū finis dicatur dupliciter, videlicet de hoc, quod volumus, & de hoc, propter quod volumus; intentio tamen magis se tenet cū eo, propter quod volumus: Finis ergo potest dici proximus, & vltimus: sed intentio specialiter videtur dicere quid vltimum. Secundo, his differentijs declaratis, specialiter querit, vtrum sit eadem voluntas, qua quis vult finem, & ea, quæ ordinantur ad finem. Secunda ibi: [*Sed queritur, vtrum,*] & in hoc terminatur sententia præsentis Lectionis, & Distinctionis.

QVÆST. I.

De fine ad voluntatem relato.

VIA Magister in hac Dist. principaliter tractat de duobus: videlicet de fine, & de intentione, prout hæc duo comparantur ad voluntatem; ideo de his duobus specialiter queritur. Circa primum queruntur tria: Primo, vtrum bonitas voluntatis, & actionum eius sit ex fine. Secundo, vtrum omnium bonarum voluntatum sit vnus finis. Tertio quis sit ille finis.

ARTIC. I.

*An bonitas voluntatis, et actuum sit ex fine.**Conclusio est affirmatiua.*

D.Th. 1.2.q.1.art.3. Et q.18.art.2.3.4.&5. Et q.19.art.7. Et 2. sent. d.38.q.1.art.5. Et d.40.art.1. D. Bon. dist. 38. art.1.q.1. Ricar. d.38.q.1.2. Tho. Arg. dist. 38.q.1.art.3. Greg. Arim. dist. 38.q.1.art.1. Capr. dist. 38. quæst. 1. Duran. dist. 38. quæst. 1.

PRIMUM sic proceditur: Videtur, quod bonitas voluntatis, & suorum actuum non sit ex fine, vel ex obiecto: sed è cōuerso, bonitas obiecti, & finis sit ex appetitu, & ex actibus eius. Dicitur enim in 1. Ethic. quod bonū est, quod omnia appetit: ergo ex hoc, quod aliquid appetitur, ex hoc est bonū, & ex eo, quod appetitur per actū suum tendit in obiectum, ex hoc obiectum habet rationē boni. Preterea, si sufficeret bonitas finis ad hoc, quod voluntas, & opus eius esset bonum: ergo mentiri propter

propter salutē proximi, vel furari pro danda elemosyna, cum in talibus sit bonus finis, tunc talia essent bona, quod est falsum.

Præterea bonitas rei est in re: bonitas ergo actus est in ipso actu. sed finis videtur aliquid dicere extra actum: ergo &c.

Præterea, quantumcūque actus sit ordinatus ad bonum finem, nisi sit imperatus, vel elicited à charitate, non est bonus: quia non est Deo placitus: ergo magis intelligitur bonitas operis per comparationem ad formam charitatis, quàm ex ordine ad finem.

Præterea ex indebita circumstantia vitatur actus, vt puta, si opus largitatis non fiat quando debet, & cui debet, non dicitur esse bonum, sed malum: ergo non solum ex fine, sed ex circumstantia attendenda est bonitas voluntatis, & actus, siue operis.

IN CONTRARIUM est illud commune verbum Boetij in Topicis: Cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.

Præterea, vt habetur in littera, & allegatur ad hoc August. q̄ ex fine suo voluntas cognoscitur: vtrum recta, an praua sit.

R E S O L V T I O.

Bonitas operis, & voluntatis opera à fine esse censentur. Id quod non latet: si finis in moralibus: formæ in naturalibus comparatur. Item si bonum in moralibus ad esse in naturalibus conferratur: Amorq̄, in spiritibus, ponderi in corporibus comparatur.

RESPONDEO dicendum, q̄ vt probat Magister in littera, ex fine iudicanda est voluntas, & opera voluntatis, an sint recta, vel praua, & an bona, vel mala: sed ista bonitas, vel malitia sumenda est quantum ad genus morum: vel sumenda est, prout nostræ voluntariæ operationes constituuntur in genere, vel in specie moralium. Quod triplici via declarari potest, comparando moralia ad naturalia: Prima via sumetur, prout finis in moralibus comparatur ad formam in naturalibus: Secunda sumetur, prout bonum in moralibus comparatur ad esse in naturalibus. Tertia sumetur, prout amor in spiritibus comparatur ad pondus in corporibus.

Prima via sic patet: quia sicut naturalia collocantur in genere, & in specie per formam: sic moralia collocantur in genere, & in specie per finem. Habet enim se forma in naturalibus, sicut finis in moralibus: quia sicut omnes naturales actiones, & naturales motus sunt inter formam, & formam; sic omnes morales actiones, & motus sunt inter finem, & finem. Nam calefactio est inter calorem, & calorem, vel à calore in calorem: quia est à calore calefacientis in calorem adgeneratum in passum. Vna enim, & eadem res, & vna, & eadem calefactio est actio, & passio: aliter, & aliter sumpta: quia, vt est à calore, qui est in calefaciente, est actio, vt terminatur in calorem, qui est in calefactibili: vel vt recipitur

A in ipso calefactibili, siue in passio, est passio. Talis ergo motus naturalis, qui est calefactio, semper est à forma in formam, semper est à calore in calorem, siue accipiat, vt actio, siue vt passio: quod potissimè veritatem habet in agentibus, & patientibus vniuocè, vbi agens assimilatur sibi passum. Et quia talis motus naturalis, vt actio est à forma, vt passio est in formam in genere, & in specie collocabitur per formam. Vt si forma illa accipiat specialiter, vt est quidam calor, sic collocabitur in specie charitatis. Si accipiat generaliter, vt est quædam qualitas, sic collocabitur in genere qualitatis. Accipiendo ergo de his, quæ videmus in naturalibus quantum spectat ad propositum nostrum; Dicemus, quod sicut actiones naturales sunt inter formam, & formam; sic actiones morales sunt inter finem, & finem. Sunt enim inter finem in apprehensione, & finem in executione. Nam primo intellectus, vel potentia alia cognitiua, vt puta sensus, apprehendit bonum, & postea ex illo fine, & bono appetitus mouetur in bonum, vt habet esse in se. propter quod ex fine in apprehensione mouetur voluntas, vel appetitus in finem secundum se. Et quia omnes actiones morales sunt inter finem, & finem; sicut naturales sunt inter formam, & formam: ideo sicut in naturalibus collocantur in genere, & in specie per formam; sic morales collocantur in genere, & in specie per finem. Erunt ergo actiones morales bonæ, si sunt ordinabiles, & ordinantur ad bonum finem, vel erunt malæ si non sunt ordinabiles, & non ordinantur in bonum finem. Nam tota ratio mali oportet, quod sumatur ex defectu boni, vt non sit aliud malum, nisi defectus, & priuatio boni; sicut tenebra non est aliud, quàm priuatio lucis, vt supra ostensum est per Sanctos, & Doctores.

Secunda via ad hoc idem sumitur, prout bonum in moralibus comparatur ad esse in naturalibus. Et ista via sumit fundamentum ex prima via: quia ita se videtur habere esse ad formam, sicut bonum ad finem. Nam, vt ait Boetius in suo libro de Trinitate: Omne esse est à forma. Et, vt ait Commentator in 2. Metaphysicæ, Finis, & bonum, idem. & qui destruit finem, destruit omne bonum. Si ergo omne esse est à forma, & omne bonum est ex fine: quia quicquid est bonum, vel est ipse finis, vel est ordinatum ad finem: sumere viam, quomodo in moralibus sumitur species, & genus per comparationem ad bonum, sicut in naturalibus per comparationem ad esse, cum omne esse sit à forma, & omne bonum ex fine: oportet, quod ista secunda via fulciatur ex prima. Dicemus ergo, quod in naturalibus sumitur species, & genus in rebus ex esse rerum, prout res habent esse per aliam, & aliam formam; sic collocantur in alia, & alia specie, & alio, & alio genere: vt si illud esse sumatur specialiter, collocabitur in alia, & alia specie: quia reducetur in aliam, & aliam specialem formam. Sed si sumatur generaliter, & hoc modo inueniatur diuersum in hoc, & in illo; sic collocatur tale esse in alio, & alio genere: quia reducetur

Adiões morales sunt inter finem apprehensionis, & executionis.

Boetius. Comm. 8.

ducetur in aliam, & aliam generalem formam. Quod ergo dictum est de naturalibus respectu esse, & respectu formæ, veritatem habet de moralibus respectu boni, & respectu finis. Nam eadem actio in moralibus, & quæ habet idem esse reale, potest collocari in alio, & alio genere, vel in alia, & alia specie, prout refertur ad alium, & alium finem, vt idem homicidium reducetur in habitum bonum, tanquam in genus, & in virtutem, quæ est iustitia, si fiat propter iustitiam exercendam: & reducetur in habitum malum, & in speciale vitium, si fiat propter vindictam sumendam, vel propter iram faciendam, vel propter opus odij perpetrandum, quia secundum Philosophum in 2. Rhetorice. Ira satiatur, sed odium exterminat. Ex his ergo manifestè patet, quod genus, & species in naturalibus sumuntur ex esse: in moralibus vero ex ordine ad bonum, & ad finem, vel ex defectu à tali ordine.

2. Rhetorice in de amore, & odio. Ira, & odij differentia, idem supra non semel.

Tomo 5. cap. 18.

Tertia via ad hoc idem sumi potest, prout amor in spiritibus comparatur ad pondus in corporibus. Nam, vt ait Augustinus 11. de Ciuitate Dei, ita corpus fertur pondere, sicut animus amore. Et quia pondus in corporibus est, sicut amor in spiritibus; ideo sicut corpora mouentur pondere, sic & spiritus, & omnes rationales substantiæ feruntur amore, iuxta illud: Amor meus, pondus meum: quo feror quocumque feror.

Dicemus ergo, quod motus corporis ponderosi est duplex: Vnus, vt fiat corpus ponderosum, & vt actiuetur forma ponderis; & alius motus corporis ponderosi, cum iam factum est ponderosum. Sic voluntatis duplex erit motus: Vnus, vt fiat ponderosa, & vt velit bonum. Alius cum iam actiuata, & iam aliquo modo ponderosa facta tendit in bonum. Sicut ergo graue primo actiuatur per formam grauis, & postea sic actiuatum tendit in centrum; sic voluntas actiuatur per amorem boni apprehensi, & postea sic actiuata per bonum apprehensum tendit in bonum secundum se. quod

Comm. 36.

satis dat intelligere Comment. in 12. Metaphysicæ, vbi vult, quod balneum, vel quodcumque aliud bonum, dupliciter habeat formam: Vnam in anima, & illa est mouens, vt agens: Et aliam in re extra, & illa est mouens, vt finis. Bonum ergo, vt est in anima, & vt est apprehensum, est mouens, vt agens. sed bonum, vt est in re extra, vel vt est in seipso, est mouens, vt finis. Quantum ergo ad mouens, vt agens, & quantum ad bonum in anima, quod actiuat voluntatem, non videtur esse differentia, vel est magna conuenientia inter motum grauis, qui actiuat graue; & motum voluntatis, qui actiuat voluntatem: quia sicut graue non actiuatur à seipso, sed semper actiuatur à generante, à quo accepit formam grauis, siue grauitatem; sic voluntas nunquam actiuatur à seipsa: sed semper actiuatur à bono, vel à fine apprehenso, per quam actiuationem fit in voluntate quoddam pondus, & quidam amor boni, vel quoddam velle bonum, quia secundum Philosophum in 2. Rhetorice. idem est amare, quod velle bonum: vt si sit amor amicitiae, hoc est amare amicum, velle bonum amico. * Si vero sit amor concupi-

2. Rhetorice in de amore, & odio. * Amare quid. * Amor amicitiae, & concupiscentiae.

scientiæ, largè loquendo, de concupiscentiâ, prout non solum sensualitas, sed etiam voluntas videtur concupiscere, hoc est amare aliquid bonum amore concupiscentiæ, quod velle sibi illud bonum. Sic ergo loquendum est de motu, quo actiuatur graue, & de motu, quo actiuatur voluntas. Sed si loquamur de motu grauis iam actiuati, & de motu voluntatis iam actiuatæ, longè distat hic motus ab illo. Nam graue postquam est actiuatum, & est factum graue; sic determinatur per illam actiuationem ad vnam differentiam positionis tantum, vt ad motum deorsum, vt nullo modo dicatur moueri à seipso, sed solum dicatur moueri à generante. sed postquam bonum apprehensum actiuauit voluntatem ad amorem boni, per hanc actiuationem non omnino determinatur voluntas ad vnum tantum. sed per illam actiuationem potest se voluntas determinare ad plura. Voluntas ergo per bonum apprehensum actiuata ad amorem boni, est constituta inter bonum, & bonum, vel inter finem, & finem: quia est constituta inter bonum, vt est apprehensum, & vt est in se, siue in re extra: vel est constituta inter finem, vt est apprehensus, & vt est in se, siue in re extra vbi. Potest enim esse, quando ex apprehensione boni, vt bonum, voluntas non actiuetur ad amorem boni: sed ex ista actiuatione voluntas non determinatur, sed determinat seipsam, vel ut consilietur de illo bono, vel vt tendat in illud bonum. & etiam, quia illud bonum ab intellectu potest offerri voluntati sub ratione boni, & mali, vt puta formatio, quæ offertur voluntati sub ratione boni delectabilis, & sub ratione mali: quia contra legem Dei, in potestate voluntatis est, vel vt tendat in fornicationem; quia bonum delectabile: vel vt abhominetur eam, quia contra legem Dei. Ex quibus veritas à nobis sæpe sapius dicta, quod voluntas non mouet se actiuando se, sed mouet se determinando se.

Si quærat, vtrum ista determinatio sit aliquis actus; Dicemus, quod non oportet, quod sit actus: sed sufficit, quod sit desistere ab actu: vt si ex apprehensione boni actiuata est ad amorem boni, vel vt tendat in illud bonum, vel vt consilietur de ipso, an sit simpliciter bonum, si desistat in illud bonum, determinabit se ad consiliandum de illo bono. vel si ostendatur sibi aliquid, vt bonum, quia delectabile: & vt malum, quia contra legem Dei. sed si desistat tēdere in ipsum, quia bonum delectabile; determinabit se, & fugiet ipsum, vel abhominabitur ipsum, quia est contra legem Dei.

Ex omnibus autem his accipiemus ad propositum, quod voluntas actiuata per bonum apprehensum ex tali actiuatione constituitur inter bonum, & bonum, vel inter finem, & finem: quia constituitur inter finem, vt est bonum apprehensum, & vt est bonum in se. Et quia voluntas est sic constituta inter finem, & finem; oportet, quod bonitas, & malitia sua, & suorum actuum sit ex fine, vt tendit in bonum finem, vel vt deuiat à bono fine.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, q̄ Philosophus notificat ibi bonum generaliter, siue existens, siue apprens, quia utrunq; potest cadere sub appetitu, & utrunq; est aptum natū mouere appetitum. Per bonum ergo sic generaliter sumptum nō innotescit nobis ante uoluntas, & opus eius sit quid bonū, uel quid rectū, sed descendendo specialiter ad bonū existens, uel secundum rōnem, uel ad bonum apprens, & non existens: tunc poterit apparere, quæ sit uoluntas recta, & quod opus uoluntatis rectum, quia uoluntas illa, quæ per suum actum, uel per suum opus tendit in bonum existens, & secundum rationē: est recta, & opus eius rectum.

Ad formam aut arguendi dicemus cum Philosopho. 6. Metaph. q̄ bonum, & malum sunt in rebus: Res ergo, quia bona est, ideo appetitur: nō aut econuerso. In notificando tamē ex effectibus possumus procedere ad causas, & econuerso. Notificatio. n. aliquando est, quia ut per effectus, aliquando propter quid, ut per causam. Notificatio ergo illa de bono data a Philosopho, q̄ bonum est, quod omnia appetunt: uidetur esse quia & p̄ effectus, quia res bonæ, ut bonæ sunt, uel apprens, uel existenter hoc habent efficere, q̄ sunt apte natę mouere appetitum.

Ad secundum dicendum, q̄ malus actus non est ordinabilis in bonum finem. Furari. n. non est quid ordinabile ad faciendam eleemosinam, quia deberus honorare Deum offerendo ad altare, uel dando eleemosinā de nostra substantia nō de aliena, iuxta illud: Honora Deū de tua substantia.

PROU. 4. Ad tertium dicendum, q̄ licet possit finis dicere aliquid extra actum: ipse tamen ordo in finem dicit aliquid in ipso actu. quia uoluntas potest ordinare actum suum in diuersa, secundum quem actus aliter, & aliter ordinatus potest sortiri bonitatem, & malitiam.

Ad quartum dicendum, q̄ bonitas actus meritorij includit habitum charitatis: Actus ergo meritorius dicitur bonus ex fine: quando habet omnia illa, sine quibus non potest ordinari in uitam eternam, in qua debemus ponere finem nostrum.

Ad quintum dicendum, quod sicut dicebatur de charitate, quod actus ad hoc, quod sit bonus, & meritorius includit charitatem, & gratiam, potest ad hoc, quod sit talis, & includit debitas circumstantias non esse ordinabiles in bonum finem. Oportet ergo, q̄ actus

de se sit ordinabilis in bonum finem, & quod uoluntas utens illo actu ordinet ipsum in bonum finem.
ad hoc, quod ille actus dicatur bonus bonitate finis.

*An omnium bonarum uoluntatum sit unus finis.
Conclusio est affirmatiua.*

D. Th. 1. 2. q. 1. art. 5. & art. 6. 7. Et 1. Contra Gent. c. 110. Et 2. sent. d. 38. q. 1. art. 1. D. Bon. d. 38. art. 1. q. 4. Ric. d. 38. q. 4. Dur. d. 38. q. 4. Tho. Arg. d. 38. artic. 3.

SECUNDO queritur: Vtrum omnium bonarum uoluntatum sit unus finis. Et uidet, q̄ nō. Querit. n. persona diuina est finis bonarum uoluntatum, & bonarum operationum, sed cum

sint tres personæ diuinæ: ergo &c.

Præterea dicit in Ps. inclinatus cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionē: sed bonorum operum multe sunt retributiones: ergo &c.

Præterea sup̄ illo uerbo. 1. ad Cor. 9. Qui arat debet in spe arare. Vult Gl. q̄ homo pot arare. i. predicare, & corda audiētium ad fidē aperire i spe spaliū. Allegat. n. Apostolus ibi illud uerbum legis: Nō alligabis os bouis triturantis. i. non alligabis os prædicantis quin comedat de bonis eorum, quibus prædicat, & quos conuertit: ergo &c.

Præterea secundum Aug. & h̄ in littera: uoluntas uidendi finē habet uisionē, ut uoluntas uidendi fenestram, finem habet uisionem fenestree, sicut etiam uoluntas uidendi hominem, finem habet uisionem hominis. Cum ergo bonarum uoluntatum sint multi tales fines: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur Apoc. ultimo: Ego sum Alpha, & Omega: primus, & nouissimus: principium, & finis. sed unus Deus est omnia ista: ergo unus Deus est principium, & finis omnium bonarum uoluntatum.

Præterea secundum Aug. 21. de Ciuit. Dei. c. ultimo non est alius noster finis, quam peruenire ad regnum, cuius nullus est finis.

R E S O L U T I O.

Uoluntatum omnium bonarum est unus finis ultimus, qui est Deus. Finis in nobis intimus. quietē, satietatemque nobis afferre debet.

RESPONDEO dicendum, q̄ Magister in littera mouet hanc q̄onem, & eam hoc modo determinat dicēs, q̄ finis pot esse proximus, & ultimus. Si loquamur de fine proximo: sic bonarum uoluntatum, & bonorum operum possunt esse multi fines, ut finis uidendi fenestram est uisio fenestree, quod potest fieri bona intentione, & bona uoluntate, ut ex hoc quis uideat pauperes trāscentes ad reficiendum eos. Et finis uidendi homines est uisio hominū, quod potest fieri bona intentione, ut homines uisos instruati fide, & in bonis

Aegid. super ij. Sent. Bbb ope-

operibus, sed omnes isti multi fines proximi ordi-
nantur ad unum finem vltimū, qui est ipse Deus,
quia omnes bonæ voluntates quicquid faciunt
hoc est finaliter propter Deum, quia aliter non
essent illæ voluntates bonæ, & omnia bona ope-
ra, si bona sunt; hoc est finaliter propter Deum,
quia aliter non essent bona. Vnus est ergo finis
vltimus omnium bonarum voluntatum, tamē de
hoc quæretur in sequenti quæstione, quis sit ille
finis vltimus: vtrum sit charitas, ut videtur Magi-
ster sentire. Ad præsens tamen intantum dictū
sit, quod huiusmodi finis vltimus omnium volūtatū
est ipse Deus, quod quadruplici via possumus de-
clarare. Vt prima via sumatur ex eo, quod finis vlti-
mus habet nos quietare, Secunda ex eo, quod huius-
modi finis est penetratiuus, & subintratiuus, & est
intimior nobis intimo nostro. Tertia autem via
sumitur ex eo, quod talis finis habet nos replere,
& satiare. Quarta sumi poterit ex ipsa vltimitate.

Tomo 1.

Prima via sic patet. Nam non potest esse nisi
finis vltimus, nisi nos quietet iuxta illud Aug. 1.
Confes. circa principium. Ad te nos fecisti domi-
ne, & inquietum est cor nostrū, donec requiescat
in te. Si ergo Deus potest quietare cor nostrum:
oportet, quod ipse sit omnino quid quietum, & quod
immobile. Nam qui labenti innititur: oportet quod
cū labente labatur. Non potest ergo quietare cor
nostrū, quod in se non est quietum, & quod non est om-
nino immobile. Talis autem est solus Deus: de
quo probatur in Physicis, quod est omnino immo-
bilis per se, per accidens, & ab intra. Aliqua. n.
sunt mobilia per se, ut corpora. Aliqua. n. sunt
mobilia per accidens, ut perfectiones corporum.
Aliqua sunt mobilia ab intra, ut omnes creaturæ
rōnales, quæ secundum se non sunt summū bo-
num: ad quod per interiorem appetitū sunt aptæ
natae moueri, ut consequantur tantum bonum.
Deus ergo est omnino immobilis, quia non potest
moueri per se: cum non sit corpus, nec per acci-
dens, cum non sit perfectio corporis, nec ab in-
tra, cum non sit creatura aliqua, nec sit aliquod
particulare bonum, sed sit ipse Creator, & ipsum
summum bonum, & sit omnis boni bonum. Et
quia solum est unum sic immobile, & solum est
vnum, sic nos quietans: solum est vnus vltimus
finis noster.

8. Phys. 1. c.
46.

Secunda via ad hoc idem sumitur ex ipsa pene-
tratione, vel ex ipsa subintratione. oportet. n. quod il-
lud, quod potest quietare mentem nostram, possit sub-
intrare, & illabi menti nostræ, quia bona exte-
ra non possunt mentem nostrā quietare. Ille. n. vlti-
mus finis, qui quietat mentem est beatitudo no-
stra, sed non erimus beati donec dicamus: satis est:
ita quod non possumus amplius recipere de gloria.
sed nullus diceret: satis habeo de eo, quod nihil
haberet; loquendo de ipsis bonis, de quibus, vult
habere, quantum potest. Nam si in grano milij fieret
vnum foramen, tota aqua maris illud foramen non
quietaret, si spiritus mitteretur extra foramen illud, &
nihil de illa aqua intraret huiusmodi foramen: &
sicut se habet in corporalibus, quod non repleretur per
exteriora, sic & in spiritualibus per exteriora bona

A repleri non possunt, nec est quietari: oportet ergo
quod possit illabi menti, ut possit quietare mentem, &
quia solus Deus potest illabi menti, ut dicit August. Tomo 1.
48. c. de Ecclesiast. Dog. ubi ait. Illabi autem men-
ti illi tantum possibile est, qui creauit mentem, &
qui creauit naturam mentis. ergo, &c.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex ipsa reple-
tione mentis, siue ex ipsa satietate: possumus autem
in hac parte demonstratiue probare, quod nihil mi-
nus Deo potest replere mentem. Nam si uas ali-
quod posset capere totam unam mensuram vini,
minus de uino, quam illa mensura, uas illud replere
non posset. Sic quia anima potest capere Deum:
nihil minus Deo eam replere potest, quia ut ait
August. 14. de Tri eo quippe ipso anima imago
B Dei est, quod capax eius, & particeps esse potest. Et
quia anima eo, quod est imago, est capax Dei: nihil
minus Deo eam replere potest. Differt autem hæc
tertia ratio a secunda, quia secunda ratio sumitur ex
eo, quod nihil aliud a Deo potest illabi menti, & sub-
intrare mentem: sed hæc tertia ratio sumitur, quia da-
to, quod alia a Deo possent illabi menti, & intrare
mentem: Non tamen propter hoc replerent, vel
satiaret mentem, quia non sunt tantum bonum, quod
possint satiare mentem. Nam quis modicum vi-
num possit intrare vas, tamen minus de uino, quam
vas possit capere: vas replere, uel satiare non pote-
rit. Si ergo mens poterit capere tantum bonum,
quantum est Deus: minus bonum, quam Deus, eam
replere, & satiare non poterit.

Duo ergo requiruntur ad hoc, quod aliquid satie-
tur: Primo quod possit subintrare illud, & huic ratio-
ni innititur secunda via. Secundo requiritur, quod
sit tantum, quid, quod possit replere illud & huic
ratio-
ni, vel huic fundamento innititur hæc tertia via.

Quarta autem uia ad hoc idem sumitur ex ipsa vlti-
mitate finis; dictum est. n. quod bonarum, & sanctarū
voluntatum possunt esse multi fines proximi, sed
non potest esse vnus finis vltimus. huiusmodi au-
tem vltimus finis est solus Deus, & ideo non est,
nisi vnus, quia non est, nisi vnus Deus. Nam hoc
intelligimus nomine vltimi, ad quod omnia alia or-
dinantur, & ipse non ordinatur ad aliud. Nam si
ordinaretur ad aliud: iam non esset finis vlti-
mus, & quia solus Deus est talis, quod ipse non
ordinatur ad alia, sed omnia alia ordinantur
ad ipsum: ideo solus Deus est vltimus finis om-
nium rationalium, & intellectualium creatu-
rarum.

Possit autem, & quinta via ad hoc adduci. Di-
cemus enim, ut dicebatur in arguendo, & ut ha-
betur Apoc. ultimo: Deus est Alpha, & Omega. Apoc. ult.
primus, & nouissimus: principium, & finis,
quia sicut omnia exiuerunt a Deo, tanquam
ab vno primo principio, sic omnia reducun-
tur in ipsum, tanquam in unum vltimum fi-
nem. Mouens ergo ille, qui reperitur in Deo,
prout res exeunt ab eo, tanquam ab vno primo
principio potest adaptari ad modum illum, pro-
ut res, & specialiter creaturæ rationales reducun-
tur in Deum, tanquam in vnum vltimum finem, quia
sicut per exitum rerū ab vno primo principio, quantum-
cumque;

cunq; res sint multæ, & innaturales, nunq̄ multiplicatur propter hoc ipsa prima principia, sed sp̄ est dare vnū primum principium, & vnū primum motorem, sed multiplicantur principia intermedia, quia est dare multos motores intermedios, sic propter reductionem rerū, & specialiter creaturarū rationalium, & intellectualium in Deū tanq̄ in vltimum finem quātumcunq; huiusmodi res sint multæ, & innumerabiles, siue sint creature intellectuales, vt Angeli, quia ut dicitur in Iob. Non est numerus militum eius, siue sint creature rationales, vt homines, quia ut dicitur Apoc. Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat. Ipsi tamen fines vltimi nō multiplicantur, sed semper est vnus, & idem finis vltimus. Deus ipse est, qui est finis finium, licet fines intermedii, vel fines proximi omnium creaturarū tam intellectualium, quā rationaliū possint esse multi. Posset tamen, qui vellet adducere sextam rationem: quam innuit August. 12. de Ci. volens, quod omnes Angeli beati, & homines beati non faciant duas ciuitates, sed vnā ciuitatem Dei, quod ideo est, quia tā homines beati, quā Angeli: omnes tendunt in vnū summum bonum, & omnes adherent vni summo bono, & vni vltimo fini, qui est Deus, secundū quē modum possumus dicere, quod omnes homines damnati, & omnes Angeli peruersi faciāt vnā ciuitatem Diaboli, quia omnes se auertunt ab vno summo bono, & ab vno vltimo fine, qui est Deus.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod finis, & bonum idem sunt, ut vult Coim. super 2. Met. quælibet ergo persona diuina est finis omnium bonarū voluntatū, quia quælibet est summum bonū, sed propter hoc non sunt tres fines, sed vnus finis, quia tres diuinæ personæ nō sunt tria summa bona, sed vnum summum bonum.

Ad secundum dicendum, quod retributiones alię possunt esse multæ, sed vna est vltima retributio, quæ est ipse Deus. Vel possumus dicere, quod vna est vltima retributio secundum se, tamē ratione motorū recipiendū possunt dici multę retributiones. Iuxta illud. In domo patris mei mansiones multę sunt. Deus. n ipse erit mansio omnium & merces omnium, sed quia de ipso vno Deo aliqui plus gaudebunt, aliqui minus, prout magis, & minus meruerunt: ideo in ipso Deo dicitur esse diuersitas mansionum propter diuersitatem præmiorum. Deus ergo, qui est merces omnium bonorum, & quo fruuntur omnes boni, tantum vna res est sed per alium, & alium modum fruitionis, quia aliqui fruuntur eo magis, prout plus habet de beatitudine: aliqui minus prout habet minus confurgit ista diuersitas, sicut idem est mare. sed si in illo vno mari immergerentur diuersa uasa: aliqua maiora: aliqua minora, nullum vas comprehenderet, totam aquam maris: tamen pro diuersitate capacitatis uasorū, aliquod vas plus reciperet de illa aqua, aliquod minus. diuersitas autem huiusmodi capacitatis in beatis sumit fundamentum ex magnitudine gratiæ, vel charitatis,

A vt qui adepti sunt gloriam cum maiori gratia, vel charitate: sunt uasa capaciora, & plus adepti sunt de gloria.

Ad tertium dicendum quod retributiones temporales non sunt retributiones finales, & principales, sed sunt quædam adiectiones. iuxta illud: Primum querite regnum Dei &c.

Ad quartum dicendum, quod bonarum voluntatum possunt esse multi fines proximi, sed vnus est finis vltimus, vt est multipliciter per habita declaratum.

A R T I C. III.

An dilectio Dei sit finis omnium bonarum voluntatum. Conclusio est affirmatiua.

Aegid. 3 Quol. q. 19 D. Tho. 2. sent. d. 38. q. 1. artic. 2. Ric. d. 38. q. 3. Biel. d. 38. q. 1.

ERTIO queritur: Vtrum dilectio Dei sit finis omnium bonarum voluntatum. Et videtur, quod non, quia vt dicitur ad Ro. 10. Finis legis Christus. Nō ergo charitas est finis bonarum voluntatum, & finis, legis, cum sit quidam habitus.

Præterea secundum Magistrum in littera, cū querit: Vtrum sit vnus finis bonarum voluntatum. Respondet, quod omnium talium est vnus finis vltimus, sed cum habitus finis sit ipse Deus: Nō ergo talis finis est dilectio Dei.

Præterea finis non solum dicit quid vltimū, sed etiam dicit quid optimum, ut habetur in 2. Physic. vbi deridetur ille Poeta, qui dicit mortē esse finem omnium, sed quid optimum est solus Deus: non ergo dilectio Dei.

Præterea charitas est radix, & principium omnium bonorum actuum, sed radix, & principium videntur differri a fine, ergo &c.

IN CONTRARIUM est Magister in littera uolens, quod dilectio Dei sit vltimus finis omnium bonarum voluntatum, & omnium bonorum actuum.

Præterea secundum eundem Magistrū, quod sit timore pœnæ, vel carnali delectatione, vel carnali intentione, si non referatur ad charitatem, quæ est dilectio Dei, non fit eo modo, quo fieri debet. & per consequens ille actus non est bonus, nullus ergo actus est bonus, nisi referatur ad charitatem, vel ad dilectionem Dei, tanquam ad finem.

R E S O L V T I O.

Bonarum voluntatum vnus est finis Deus, quatenus obiectum, & charitas est: Itemque virtutum omnium, bonorumque omnium finis est.

Aegid. super ij. Sent. Bb 2 RE-

25.
Apoc. 7.

Tom. 5. c. 1.

Rom. 10.

2. Physic. c. 21.

Ioan. 14.

RESPONDEO dicendum, quod finem omnium bonarum uoluntatum possumus assignare triplicem: habitum charitatis, actum, & obiectum quodlibet. n. istorum trium possumus ponere ultimum finem omnium bonarum uoluntatum: aliter tamen & aliter. quia charitas, quæ est habitus, & quæ est uirtus: potest dici ultimus finis omnium uirtutum. Actus uero charitatis, qui est dilectio Dei: potest dici finis ipsius habitus charitatis, & omnium aliarum uirtutum, & omnium aliorum bonorum actuum, quia ut dictum est per Magistrum in littera: omnes alij actus in tantum sunt boni, in quantum referuntur ad dilectionem Dei, quia in omnibus bonis actibus debet intendi dilectio Dei, & non sunt finaliter boni, nisi fiant propter huiusmodi dilectionem. Sed ipsum obiectum charitatis, qui est ipse Deus, est simpliciter finis ultimus omnium bonorum uoluntatum. Nam habitus charitatis, & actus debet dici finis ultimus non simpliciter, sed in quantum coniungunt obiecto. i. ipsi Deo.

Sed dices, quod positi sunt tres huiusmodi fines non simpliciter, sed prout ordinantur ad obiectum ultimum, quod est Deus: etiam prout nos coniungunt tali obiecto possunt dici fines ultimi. Magister tamen in littera non uidetur ponere, nisi duos tales fines: uidelicet actio charitatis, quæ erit dilectio Dei, & obiectum charitatis, quod est Deus. De habitu autem charitatis nullam mentionem facit, & si dicit charitatem esse talem finem: accipit charitatem pro actu, non pro habitu.

Ad quod dici potest, quod Magister fuit singularis opinionis in hac materia. Voluit. n. quod actus aliarum uirtutum eliciat Deus mediante suis uirtutibus, sed actum charitatis elicit tota Trinitas, & appropriatè, Spiritus sanctus immediatè, non mediante aliquo habitu, uel aliqua uirtute media, sed per seipsum. Posuit ergo Magister gratiam, quæ perficit essentiam animæ, sed habitum charitatis, uel uirtutem, quæ est charitas perficientem potentiam non posuit, ut patet ex primo Sententiarum. Ad quod ponendum ideo motus fuit: quia actus dilectionis meritorius est tantæ perfectionis, quod Deus per seipsum efficit talem actum. Sed propter hoc non debuit negare habitum charitatis, quia perfectior est actus, quæ egreditur ab habitu, quam qui egreditur sine habitu. Nam actus, qui egreditur ab habitu, egreditur delectabiliter, si sit actus concors, & cõsimilis habitui, uel egreditur cum tristitia si sit discors, uel dissimilis habitui. Ideo dicitur in 2. Ethicorum: Signum aggenerati habitus est delectationem, uel tristitia habere. Et quia delectatio perficit operationem, ut potest patere 10. Eth. quia perfectior est operatio, quæ sit delectabiliter, quæ sit aliter: ideo propter perfectionem operationis, quæ est in actu charitatis meritorio, & in dilectione Dei: debemus ponere uirtutem, uel habitum charitatis, a quo egreditur talis actus. ergo propter perfectionem, quæ est in opere meritorio, uel in delectatione meritoria: non debemus negare gratiam, quam etiam Magister non negauit, nec debemus negare habitum, uel uirtutem, quæ est charitas, quam

2. Eth. ca. 3.

A Magister negauit: sed debemus hæc duo: gratiam, & uirtutem, quæ est charitas: ponere, & dicere, quod hæc duo non sufficiunt ad elicendam dilectionem, quæ est meritoria tantum boni, quod est ipse Deus. sed oportet, quod tota Trinitas, & appropriatè Spiritus sanctus sit in anima ad elicendum, uel imperandum opus meritorium. uel dilectionem meritoriam. Ideo dicitur ad Ro. 8. Qui spiritu Dei aguntur: hi, & filij Dei. In operibus ergo spiritualibus, quæ a charitate eliciuntur: cuiusmodi est dilectio meritoria: uel a charitate imperantur: cuiusmodi sunt alia bona opera meritoria, magis agimur, quam agamus, quia non sufficit gratia perficiens essentiam, & charitas perficiens potentiam ad agendum talia opera, sed oportet, quod tota Trinitas, & appropriatè Spiritus sanctus sit in nobis agens, & mouens nos ad talia. Propter quod bene dictum est, quod in operibus spiritualibus, & meritoriis magis agimur, quam agamus. Omnia ergo hæc tria: charitatis, habitus, actus, & obiectum possunt dici finis omnium bonorum hominum, & bonarum uoluntatum, & bonorum operum. Sed cum ultimum sit superlatiuum, & quod per superabundantiam dicitur uni soli conuenire: oportet, quod hæc tria: non ut tria, sed ut unum, dicantur finis ultimus. quia secundum regulam Philosophi: ubi unum propter alterum utrobique unum tantum. Habitus ergo charitatis est ultimus finis propter actum, & actus propter obiectum, aut propter seipsum. Propter quod hæc quod non contradicit præcedenti quodam, ubi dicebatur, quod solus Deus est noster finis ultimus, quia habitus, & actus charitatis sunt finis ultimus in quantum coniungit nos Deo, qui est simpliciter finis ultimus. Vel possumus dicere, quod est dare rem, quæ est finis ultimus, & est dare modum, secundum quæ est finis ultimus Deus ergo est illa res, quæ est noster finis ultimus. Sed si queratur, secundum quem modum est ipse noster finis ultimus. Dicemus hoc esse prout coniungimur ei per habitum, & actum charitatis.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod Christus est finis legis, in quantum est uerus Deus. Unde, & Magister in littera ponit finem nostrum ultimum Deum, & Christum. quia Christus est uerus Deus, & ponit nostrum finem ultimum, quilibet trium personarum: Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, quia quilibet earum est uerus Deus, sed propter hoc non sunt tres fines ultimi, sed unus finis, quia omnes tres personæ non sunt tres Dei, sed unus Deus: & non habent tres bonitates, sed unam bonitatem, secundum quam dicuntur unus ultimus finis.

Ad formam autem arguendi, quod si Christus est finis legis, & ultimus finis noster. ergo non charitas, quæ est habitus: dici debet, ut in solutione principali dicebatur, uidelicet quod Christus, quæ est uerus Deus: est ultimus finis noster secundum rem: sed habitus, & actus charitatis sunt ultimus finis noster quantum ad modum habendi hanc rationem, quia hoc modo Christus, uel Deus habetur a nobis in quantum coniungimur ei per habitum, & per actum charitatis, ut sit ultimus finis noster, charitas, quæ est Deus, & charitas, quæ est habitus, siue actus in quantum habitua.

habitualliter, vel actualiter coniungunt nos Deo. quia Deus charitas est, & qui manet in charitate: in Deo manet, & Deus in eo.

Ad secundum dicendum, quod, ut patuit, ultimus finis noster est Deus, & dilectio Dei, siue accipiatur dilectio pro habitu, siue pro actu. Vnum enim non excludit aliud: immo includit. Sic. n. arguit Magister in littera, quod si dilectio est finis noster: ergo Deus, & si Deus: ergo & Christus, qui est verus Deus, & qualibet trium personarum, cum qualibet sit verus Deus. Sed propter hoc non ponuntur multi ultimi fines, quia non sunt multi Dij, sed unus Deus: nec propter hoc etiam, quod Deus, & dilectio Dei ponuntur finis noster: sunt multi fines nostri, quia, ut dicebatur: vbi vnum propter alterum: vtroque vnum tantum.

Ad tertium dicendum, quod Deus est quid vltimum secundum se: charitas, vel dilectio Dei sunt quid optimum, quia coniungunt nos optimo. Talia ergo sunt quid optimum, quia coniungunt nos Deo, qui est quid optimum, nisi quia coniungunt nos optimo. Ideo hic, & ibi unum optimum, quia ut sepius dictum est: vbi vnum propter aliud, &c.

Ad quartum dicendum, quod actus charitatis potest dici quid optimum respectu habitus formaliter, quia haec est felicitas nostra formaliter ipse actus dilectionis, quo formaliter perficitur voluntas coniuncta Deo. Est etiam felicitas nostra ipse habitus charitatis: quae efficit talem actum. Nam secundum Aug. aliquid dicitur tale, quia facit tale, ut ignis dicitur piger, quia facit hominem pigrum. felicitas ergo nostra est operatio animae secundum virtutem perfectam. Sic enim diffinit felicitatem Philosophus in 10. Ethic. Dilectio ergo Dei procedens a charitate perfecta, quae erit in patria: erit felicitas nostra formaliter ipsa charitas, quae est virtus: erit talis felicitas nostra effectiue, quia causabit, & efficiet talem dilectionem, sed ipse Deus erit felicitas nostra obiectiue, quia dilectio illa, tanquam in obiectum tendet in ipsum Deum. Omnia ergo ista possunt dici felicitas nostra, vel ultimus finis noster aliter, & aliter, ut supra dictum est: vel aliter, & aliter, ut modo declaratum est.

Ad formam autem arguendi patet solutio, quia idem potest esse principium, & finis. ipse enim Deus est principium, & finis: & in creaturis eliciens, & produciens optimum potest dici, quid optimum. propter quod habitus charitatis in patria eliciens, & produciens dilectionem optimam, potest dici quid optimum, & habere rationem finis. Ipse enim actus dilectionis potest dici quid optimum. nec tamen propter hoc sunt tria optima, sed unum optimum, quia habitus est quid optimum propter actum, sed ipsum obiectum, quod est Deus est quod optimum per seipsum, & per omnem modum.

10 Eth. cap. 4.7.

Q V A E S T. II.

De intentione ad voluntatem relata.

EINDE quaeritur de secundo principali videlicet de intentione. Circa quam quaeruntur tria. Primo cuius actus sit intentio: Vtrum sit actus voluntatis, vel rationis. Secundo utrum quis possit intendere plures fines simul. Tertio utrum voluntas possit fieri simul uno actu in finem, & in ea, quae sunt ad finem.

ARTIC. I.

An intentio sit actus voluntatis.

Conclusio est affirmatiua.

D. Th. 1. 2. q. 12. art. 1. Et 2. sent. d. 38. art. 3. Et de Ver. q. 22. 23. art. 13. D. Bon. d. 38. art. 2. q. 1. Ric. d. 38. q. 9. S. o. d. 38. q. 1. Ant. And. d. 38. q. 1. Dur. d. 38. q. 2.

PRIMUM sic proceditur. videtur quod intentio non sit actus voluntatis. Nam super illo verbo Matthei: Lucerna corporis tui est oculus tuus: vult Glo. quod oculus stet ibi pro intentione. Sed secundum August. 15. de Tri. Mens est oculus animae. Et Dam. lib. 2. vult, quod sit oculus in corpore: hoc est intellectus in anima. Si ergo intentio dicitur oculus, & oculus in corpore est idem, quod intellectus in anima: consequens est, quod intentio non est quid pertinet ad voluntatem, sed ad intellectum, vel rationem.

Præterea secundum Philosophum in 2. Ethic. omne quod est in anima, vel est passio, vel est habitus, vel est potentia. sed intentio non est ipsa potentia, quae est voluntas, nec passio voluntatis, quia passiones pertinent ad appetitum sensituum. nec habitus voluntatis: ergo & c.

Præterea intentio competit ipsi naturali agenti: quia natura in sua actione intendit finem ut dicitur in 2. Physic. sed agens naturale distinguitur ab agente per voluntatem. si ergo intentio est quid competens naturae: non erit quid competens voluntati.

Præterea voluntas est principium rerum operabilium, quae pertinent ad artem, siue ad intellectum practicum. Ideo dicitur in 6. Metaphysicæ. quod principium artis est voluntas, & quod artificiatum & voluntarium sunt idem, sed intentio non solum reperitur in practicis, sed etiam in speculatiuis: ut cogitans potest cogitare intendens cogitando cognoscere veritatem: ergo & c.

Aegid. super Is. Sent. Bb 3 Pto.

Mat. 6.

Tom. 1. c. 7.

2. Ethic. ca. 5.

T. c. 1.